

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เรื่อง "การศึกษาการใช้หลักสูตรวิทยาลัยครู สาขาวิชาศึกษา โปรรแกรมวิชาการประถมศึกษา พุทธศักราช 2530 ในสทวิทยาลัยอีสาน-เหนือ และสทวิทยาลัยอีสาน-ใต้" ได้นำเสนอ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ตอน คือ

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร
  - 1.1 ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร
    - 1.1.1 ความหมายของหลักสูตร
    - 1.1.2 ความสำคัญของหลักสูตร
  - 1.2 องค์ประกอบของหลักสูตร
  - 1.3 กระบวนการของการพัฒนาหลักสูตร
  - 1.4 การนำหลักสูตรไปใช้
    - 1.4.1 การนำหลักสูตรไปใช้ให้มีประสิทธิภาพ
    - 1.4.2 บทบาทของบุคลากรในการใช้หลักสูตร
  - 1.5 หลักสูตรวิทยาลัยครู สาขาวิชาศึกษา โปรรแกรมวิชาการประถมศึกษา พุทธศักราช 2530
  - 1.6 กิจกรรมการเรียนการสอน
  - 1.7 การใช้สื่อการเรียนการสอน
  - 1.8 การวัดผลและการประเมินผลการเรียนการสอน
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 2.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 2.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร

ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาของทุกประเทศ เป็นเครื่องกำหนดทิศทางของการศึกษาไทย ในการที่จะให้ความรู้ถ่ายทอดวัฒนธรรม การเสริมสร้างทักษะ การปลูกฝังเจตคติ ค่านิยม ให้ผู้เรียนพัฒนาไปทุกด้าน นักการศึกษาไทยและต่างประเทศได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ ดังนี้คือ

สุมน อมรวิวัฒน์ (2514) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตรคือ แนวกำหนดประสบการณ์ทั้งหมดที่มุ่งหมายให้นักเรียนได้รับการศึกษา ทั้งในแง่วิชาการและพัฒนาการทุกด้าน การจัดการศึกษาจำเป็นต้องมีหลักสูตร เพื่อใช้เป็นมาตรฐานหรือเกณฑ์กลางของการจัดชั้นเรียน เวลาเรียน และเนื้อหาที่เรียน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน

สวัสดิ์ จงกล (2521) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง ข้อกำหนดที่วางด้วยจุดมุ่งหมายของการศึกษา แนวทางดำเนินงาน เนื้อหาสาระ ซึ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา

สันต์ ธรรมบำรุง (2527) กล่าวว่า หลักสูตร คือ การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งประสงค์จะอบรมฝึกฝนผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ และวิชัย ราษฎร์ศิริ (2522) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึง แผนการจัดประสบการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ที่พึงประสงค์

ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ (2521) ได้ให้ความหมายของหลักสูตร ทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ดังนี้คือ

การให้ความหมายของหลักสูตร อาจจะแตกต่างกันไปบ้างตามระดับของการศึกษา เพราะขอบเขตและหน้าที่ของภาระของการศึกษาในแต่ละระดับนั้นแตกต่างกัน การศึกษาในระดับประถมศึกษา การให้ความหมายของหลักสูตรมักจะครอบคลุมประสบการณ์ทั้งหมด และทุกอย่างที่โรงเรียนจัดขึ้น เพราะเด็กอยู่ในสายตา และการดำเนินงานของครูตลอดเวลา ในระดับมัธยมศึกษา ความเข้าใจในเรื่องของหลักสูตรจะเบี่ยงเบนไปบ้างเล็กน้อย โดยหลักสูตรหันมาเน้นเรื่องเนื้อหาและกิจกรรมนอกหลักสูตร และเมื่อมาถึงระดับอุดมศึกษา หลักสูตรจะหันมาเน้นพิเศษในเรื่องเนื้อหา รวมทั้งกิจกรรมที่ดำเนินไปตามเนื้อหาดังกล่าว

วิจิตร จันทร์ากุล (2528) กล่าวว่า หลักสูตร คือ โปรแกรมการเรียน ประกอบด้วยรายวิชาและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดให้นักศึกษาเลือกเรียน เพื่อให้เขามีความเข้าใจ มีความรู้ มีทักษะในการปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ทั้งปลูกฝังให้มีคุณสมบัติ อันพึงปรารถนา เป็นคนดี มีคุณธรรม เป็นสมาชิกที่มีคุณค่า และมีประโยชน์ต่อสังคม

นักการศึกษาต่างประเทศได้ให้ความหมายของหลักสูตรสรุปได้ ดังนี้คือ

"หลักสูตร คือ ประสบการณ์ทั้งหมดที่เด็กได้รับภายใต้การแนะนำของครู" "แคสเวลล์และแคมป์เบลล์ (Caswell and Campbell อ้างถึงใน สัจด์ อุทรานันท์, 2527)

"หลักสูตร คือ ผลรวมของประสบการณ์การเรียนรู้ ทักษะ นิสัย และเจตคติ ซึ่งเด็กได้รับเป็นส่วนหนึ่งของตัวเขา และนำไปใช้ในการควบคุมพฤติกรรมของเขา" เซน และแมคสเวน (Shane and Meswain อ้างถึงใน สัจด์ อุทรานันท์, 2527)

นอกจากนี้ ทาบ่า (Taba, 1962) ยังให้ความหมายของหลักสูตรอีกว่า หลักสูตร คือ แผนการเรียนอันประกอบด้วยเป้าหมายของการเรียนรู้และจุดประสงค์ของการเรียนรู้ที่เฉพาะเจาะจง อันจะเป็นเครื่องชี้แนวทางการเลือก และจัดเนื้อหา และจะบ่งถึงวิธีการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการประเมินผลด้วย

จากความหมายของหลักสูตรที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง ข้อกำหนด หรือแผนการจัดประสบการณ์ หรือกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งหมดที่จัดให้แก่ผู้เรียน โดยระบบโรงเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีพฤติกรรมด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติที่พึงประสงค์

ความสำคัญของหลักสูตร

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวเน้นถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้หลายประการ เช่น

ก่อ สวัสดิพิพาณิชย์ (2514) กล่าวว่า หลักสูตร เป็นมาตรฐานของการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอนในระดับต่าง ๆ ของสถานศึกษาให้ถึง เกณฑ์มาตรฐาน

สันต์ ธรรมบำรุง (2527) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตร ดังนี้

1. หลักสูตร เป็นแผนปฏิบัติงาน หรือ เครื่องชี้แนวทางปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลไว้ เป็นแนวทาง
2. หลักสูตร เป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน อันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาชาติ
3. หลักสูตร เป็น เอกสารของทางราชการ เป็นบัญญัติของทางรัฐบาล เพื่อให้บุคคลที่ทำการ เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฏิบัติได้
4. หลักสูตร เป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษา ที่จะอำนวยความสะดวก และควบคุมดูแลติดตามผลให้ เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลด้วย
5. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความ เจริญงอกงาม และพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา
6. หลักสูตร จะกำหนดลักษณะและรูปร่างของสังคมในอนาคตได้ว่า จะ เป็นไปในรูปใด
7. หลักสูตร จะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติ ที่จะ เป็นประโยชน์ต่อสังคม อัน เป็นการพัฒนากำลัง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติที่ได้ผล
8. หลักสูตร จะ เป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความ เจริญของประเทศ เพราะการศึกษา เป็น เครื่องมือในการพัฒนาคน ประเทศใดจัดการศึกษา โดยมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย มีประสิทธิภาพ ทันท่วงที และการ เปลี่ยนแปลง ย่อมได้กำลังคนที่มีประสิทธิภาพสูง

เซลเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1966)

ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตร เป็นเสมือนแผนภูมิการเดินทาง และตารางที่ยึดหยุ่นได้ ในการดำเนินการศึกษา หลักสูตรจะถูกสร้างขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้าน เนื้อหาวิชา การบริหาร โรงเรียนและ เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ทางด้านการศึกษาแต่ละระดับชั้นรวมอยู่ด้วย

คอนเลย์ (Conley, 1973) กล่าวว่า หลักสูตร เป็นสื่อกลางของการศึกษา ที่นำไปสู่การพัฒนาความเจริญเติบโตให้แก่ ผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาสนองตอบตามระดับวุฒิภาวะของผู้เรียน สามารถพัฒนาในทุกระดับวัย

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาเหล่านี้ สรุปได้ว่า หลักสูตร เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นยิ่ง เปรียบประดุจดั่งหัวใจของการศึกษา เพราะหลักสูตรสามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เจริญงอกงามทั้งสติปัญญาและบุคลิกภาพ ทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ทั้งยังเป็น เครื่องชี้ให้เห็นถึง อนาคตของสังคมในอนาคตได้เป็นอย่างดี

องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรนับว่า เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์ขึ้น ทั้งยังเป็นแนวทางในการจัดการ เรียนการสอน การประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรไปด้วย หลักสูตรจะต้องมีองค์ประกอบที่มีความสอดคล้อง สมดุลย์ได้สัดส่วนกันเป็นอย่างดี ได้มีนักการศึกษา เสนอแนวคิดไว้หลายท่าน ดังเช่น

สมน อมรวิวัฒน์ (2514) ได้ให้ความเห็นว่า องค์ประกอบของหลักสูตรควรประกอบด้วย

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรแต่ละระดับ
2. การกำหนดวัย เรียน เวลาเรียน และอัตราเวลาเรียน
3. สิ่ง ขอบข่ายวิชาในแต่ละหมวด และประสบการณ์ทั้งหมด
4. กิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน รวมทั้งการประเมินผล
5. กิจกรรมของ โรงเรียนที่มุ่งส่งเสริมประสบการณ์ของนักเรียน
6. กิจกรรมเสริมหลักสูตร

ก่อ สวัสดิพิพาณิชย์ (2514) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรในแง่
นักบริหารการศึกษา ซึ่งประกอบไปด้วย

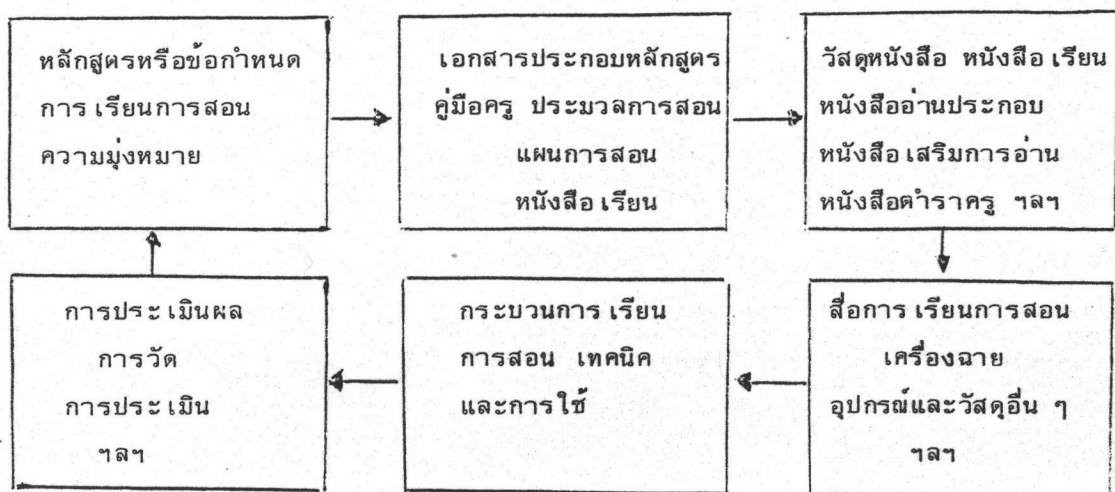
1. ความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. โครงสร้างของหลักสูตร
3. เนื้อหาของหลักสูตร
4. วัสดุประกอบหลักสูตร
5. กระบวนการเรียนการสอนให้ เป็นไปตามหลักสูตร

กมล สุดประเสริฐ (2517) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่า
หลักสูตรประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่

1. วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
2. กิจกรรมด้านการสอน
3. งานประเมินผล

สมิตร คุณานุกร (2518) มีความเห็นว่า องค์ประกอบของหลักสูตร
ประกอบด้วย ความมุ่งหมาย เนื้อหา การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผล

สันต์ ธรรมบำรุง (2527) ได้กล่าวว่า ถ้าจะพิจารณาองค์ประกอบของ
หลักสูตรในแง่ของการปฏิบัติ หรือการนำไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ จะเขียน เป็นรูปแบบได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 แสดงองค์ประกอบของหลักสูตร ในแง่ของการปฏิบัติ
ของ สันต์ ธรรมบำรุง

ทาบบา (Hilda Taba, 1962) ได้ให้ความเห็นว่า หลักสูตร ไม่ว่าจะ
จะมีรูปแบบอย่างไร จะมีองค์ประกอบอย่างน้อยที่สุด 4 อย่าง คือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมง สำหรับการสอนแต่ละวิชา
3. กระบวนการ เรียนการสอน
4. โครงการประเมินผลการสอนตามหลักสูตร

เซลเลอร์ (Galen J. Saylor, 1974) ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบ
ของหลักสูตร ได้แก่

1. ความมุ่งหมายของการศึกษา
2. การจัด เนื้อหาวิชา
3. กิจกรรมการเรียนการสอน
4. การประเมินผล

จากทัศนะของนักการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญของ
หลักสูตร ควรประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. ความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาวิชาต่าง ๆ
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

กระบวนการของการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรหรือการปรับปรุงหลักสูตร (Curriculum Development or Improvement) หมายถึง การพัฒนาระบบโครงสร้างของการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การปรับปรุงตำรา แบบเรียน คู่มือครู และสื่อการเรียน การสอนต่าง ๆ ตลอดจนการวัดผลประเมินผล การใช้หลักสูตร การปรับปรุงแก้ไข และการให้การอบรมครูผู้ใช้หลักสูตร ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรและการสอน รวมทั้ง การบริการและบริหารหลักสูตร (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2521)

สาเหตุที่ต้องมีการพัฒนาหลักสูตรนั้น เนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ความรู้ใหม่ ๆ ได้ถูกค้นพบอยู่ตลอดเวลา หากไม่มีการพัฒนาหลักสูตรแล้ว เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดผลและประเมินผล ก็จะทำกันในสิ่งที่ซ้ำซาก เสียนแบบสับสนทอดค้อมกันไปแต่ในเรื่องเก่า ๆ ที่ล้าสมัย ซึ่งแน่นอน ย่อมไม่สนองต่อความต้องการของสังคมปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องมีการคัดเลือกความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยมต่าง ๆ บรรจุลงในหลักสูตร เพื่อให้เป็นหลักสูตรที่ดีมีคุณภาพและสนองความต้องการของสังคมปัจจุบันอย่างแท้จริง

สังัด อุทรานันท์ (2527) ได้กล่าวถึงลำดับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 7 ขั้นตอนดังนี้คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย
3. การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระ
4. การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล
5. การนำหลักสูตรไปใช้
6. การประเมินผลการใช้หลักสูตร
7. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

ส่วน ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล (2529) ได้สรุปถึงรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. การกำหนด เนื้อหาของหลักสูตร
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผลหลักสูตร
5. การปรับปรุงหรือ เปลี่ยนแปลงหลักสูตร

ทาบ่า (Hilda Taba, 1962) ได้เสนอลำดับขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 7 ขั้นตอน คือ

1. สำรวจปัญหาความต้องการและความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม
2. กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษา
3. คัดเลือก เนื้อหาวิชาที่จะนำมาสอน
4. จัดลำดับ เนื้อหาสาระ
5. คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้
6. จัดลำดับประสบการณ์การเรียนรู้
7. กำหนดวิธีการประเมินผลและแนวทางปฏิบัติ

เดรสเซล (Dressel, 1963) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตร สรุปได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรนั้น จะต้องเริ่มที่การพิจารณาปรัชญา และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรก่อน เพื่อทราบถึงทิศทางที่หลักสูตรมุ่งไปสู่ ซึ่งการกำหนดปรัชญาและจุดมุ่งหมายควรคำนึงถึงปัญหาของหลักสูตร ปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงของสังคม ความก้าวหน้าทางวิชาการ ความต้องการของผู้เรียนมาประกอบกัน หลังจากนั้นจึงกำหนด เนื้อหาและประสบการณ์ตามวัตถุประสงค์ เป็นขั้นต่อไป หลักสูตรอุดมศึกษานั้นจะ เน้น เนื้อหาเป็นหลักสำคัญ หลังจากนั้นจึงดำเนินการไปสู่ขั้นตอนสุดท้าย คือ การจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแนวทางที่วางไว้ บุคคลที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้การพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง คือ อาจารย์ผู้สอน

นิโคลส์ (Nicholis, 1972) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรจะต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบ การสร้างหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงหลักสูตรกรทวิทยา ความมีเหตุผล เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของสังคม ซึ่งจะช่วยให้ครู เข้าใจและสามารถใช้วัสดุอุปกรณ์ในการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหา ที่สำคัญคือ การพัฒนาหลักสูตร ไม่ใช่หน้าที่รับผิดชอบของนักวิชาการหรือผู้บริหาร เท่านั้น ครูในโรงเรียนก็ควรมีส่วนร่วมในการปรับปรุงด้วย

จะเห็นได้ว่า การปรับปรุงหลักสูตรหรือกระบวนการพัฒนาหลักสูตร จะมีลักษณะเป็นวัฏจักร เริ่มต้นด้วยการกำหนดจุดมุ่งหมาย เลือกและจัดเนื้อหาประสบการณ์ นำหลักสูตรไปใช้ ประเมินผลดูความบกพร่องของหลักสูตร ซึ่งการปรับปรุงหลักสูตรก็จะเริ่มต้นด้วยกระบวนการและขั้นตอนเดิมอีก คือ ปรับปรุงความมุ่งหมายจนถึงการประเมินผลหลักสูตร วนเวียนต่อเนื่องกันไป โดยตลอด

การนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่งของการพัฒนาหลักสูตร เพราะเป็นการตัดสินใจได้ว่าหลักสูตรนั้นดีหรือไม่ดี เหมาะสมและควรนำไปใช้ต่อไปหรือไม่

ความหมายและความสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้ นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนี้

สมิตร คุมานุกร (2518) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การที่ผู้บริหารและครูผู้สอน นำเอาโครงการของหลักสูตรที่สร้างขึ้น ไปปฏิบัติให้เกิดผล

สังัด อุทรานันท์ (2527) ให้ความเห็นเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอนในห้องเรียน ซึ่งเกี่ยวกับการจัดเอกสารประกอบหลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและบริการหลักสูตร และการนิเทศการใช้หลักสูตร

สันต์ ธรรมบำรุง (2527) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูนำเอาโครงการของหลักสูตรที่เป็นรูปเล่ม เหล่านั้นไปปฏิบัติให้บังเกิดผล และรวมถึงการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียน เพื่ออำนวยความสะดวกและนักเรียนสามารถสอนและเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

พัชรินทร์ คิริสุข (ม.ป.ป.) ได้สรุปความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้ว่า คือ การนำหลักสูตรไปปฏิบัติ เพื่อให้การเรียนการสอน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพบรรลุตาม จุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้ ซึ่งได้แก่การนำเอาแผนการสอน คู่มือการใช้หลักสูตร อุปกรณ์ การสอน และหนังสืออ่านประกอบไปใช้สอนนักเรียน ตลอดจนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ การเรียนการสอนทั้งหมด รวมทั้งการประเมินผลและการบริหารหลักสูตร

โบแฮมป์ (George A. Beauchamp, 1975) กล่าวถึง การนำหลักสูตรไปใช้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การนำหลักสูตรไปปฏิบัติ โดยประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญ ที่สุด คือ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้ครูได้มีการ พัฒนาการเรียนการสอน

อาวิตรา จันตรา (Arvida Chandra, 1977) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ คือ การทดลองใช้เนื้อหาวิชา วิธีการสอน เทคนิคในการประเมินผล การใช้อุปกรณ์การสอน แบบเรียนและทรัพยากรต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน

จะเห็นได้ว่ากระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรนั้น ขั้นตอนที่สำคัญยิ่งที่จะชี้ให้เห็นถึง ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหลักสูตรโดยตรง ก็คือ การใช้หลักสูตร นักพัฒนาหลักสูตรทุกคน ต่างก็ยอมรับความสำคัญของขั้นตอนของการใช้หลักสูตรว่ามีความสำคัญยิ่งกว่าขั้นตอนอื่นใดทั้งหมด ทั้งนี้ เนื่องจากว่า ถึงแม้หลักสูตรจะได้สร้างไว้ดีเพียงใดก็ตาม ก็ยังไม่สามารถกล่าวได้ว่า หลักสูตรจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ถ้าหากการนำหลักสูตรไปใช้ดำเนินไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ดีเพียงพอ ความล้มเหลวของหลักสูตรก็จะบังเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

สมิตร คุณานุกร (2518) ได้เสนอกิจกรรมที่เกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ 3 ประการ คือ

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน คือ การตีความหมายและกำหนดรายละเอียดของ หลักสูตร โดยจะออกมาในรูปของเอกสาร ประกอบหลักสูตร และวัสดุอุปกรณ์การสอน เช่น โครงการสอน ประมวลการสอน คู่มือครู เป็นต้น

2. การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียน เพื่อให้หลักสูตรบรรลุเป้าหมาย ผู้บริหารโรงเรียนควรสำรวจปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ของโรงเรียนว่า เหมาะสมกับสภาพการนำหลักสูตรมาปฏิบัติหรือไม่ เช่น ขนาดของห้องเรียน จำนวนนักเรียน ห้องสมุด วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนการจัดตารางสอน การจัดครูเข้าสอน เป็นต้น

3. การสอน ซึ่งเป็นหน้าที่ของครูประจำการทั่วไป ถือว่า เป็นหัวใจสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้ ครูจึงเป็นตัวจักรที่สำคัญที่สุด ครูจะต้องสอนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และเลือกวิธีสอนให้เหมาะสม โดยผู้บริหารต้องคอยให้ความสะดวก ให้คำแนะนำ และให้กำลังใจแก่ครู เพื่อให้การสอนของครูและการเรียนของเด็กบังเกิดผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตร

สังัด อุทรานันท์ (2527) ได้กล่าวถึงงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร 3 ลักษณะ จากการศึกษา ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้ คือ

1. งานบริหารและบริการวัสดุหลักสูตร ซึ่งได้แก่ งานเตรียมบุคลากร การจัดครูเข้าสอนตามหลักสูตร การบริหารและบริการวัสดุหลักสูตร และการบริการหลักสูตรภายในโรงเรียน ได้แก่ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ผู้ใช้หลักสูตร เช่น การบริการห้องสอนเฉพาะ บริการเกี่ยวกับห้องสมุด สื่อการเรียนการสอน บริการแนะแนว ฯลฯ

2. การดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร ได้แก่ การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น การจัดทำแผนการสอน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3. งานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร ได้แก่ การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร การจัดตั้งศูนย์วิชาการ เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร

จากความหมายและความสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้ ที่นักการศึกษาได้กล่าวมาข้างต้นนั้น พอสรุปได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการนำหลักสูตรจากภาคทฤษฎีไปสู่ภาคปฏิบัติ ให้ความสอดคล้องสัมพันธ์กัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โดยอาศัยหลักการทำงานอย่างมีระบบ มีการเตรียมบุคลากร เอกสารหลักสูตร การเตรียมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้สื่อการเรียนการสอนที่ดี มีการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้อย่างคุ้มค่า กับการสร้างและการลงทุนในการพัฒนาหลักสูตร

การนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักสูตรโดยทั่วไปมักกำหนดหลักเกณฑ์ไว้เพื่อให้สถานศึกษาหรือท้องถิ่นสามารถกำหนดรายละเอียดในการปฏิบัติได้เหมาะสมตามข้อจำกัด และความต้องการของผู้เรียน ในการพิจารณากำหนดรายละเอียดต่าง ๆ ควรกระทำด้วยความระมัดระวัง และมีเหตุผล

การกำหนดรายละเอียด เพื่อให้สามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ได้มีนักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตร เสนอแนวคิดไว้มากมาย ดังนี้

ดิลก บุญเรืองรอด (2521) ได้กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ให้มีคุณภาพว่า การนำหลักสูตรไปใช้จะต้อง เริ่มต้นด้วยการศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง แล้ววางแผนการใช้หลักสูตรและบริหารการสอน โดยแบ่งขั้นตอนการใช้หลักสูตรออกเป็น 12 ขั้นตอน ดังนี้

1. การทำความเข้าใจหลักสูตรโดยทั่วไป ซึ่งครูจะต้องศึกษาหลักสูตรทั้งฉบับ ไม่ใช่ศึกษา เฉพาะวิชาที่รับผิดชอบ

2. การวิเคราะห์หลักสูตร โดยการวิเคราะห์ความมุ่งหมายกับเนื้อหา

3. การพิจารณากิจกรรม เพื่อสร้างบูรณาการ

4. การจัดโปรแกรมการสอน ประกอบด้วยงานบุคคล อุปกรณ์ อาคารสถานที่

ผู้เรียนและเวลา

5. การจัดตารางสอน ซึ่งรวมทั้งงานที่ต้องทำเป็นกลุ่มและตารางงานสอน

6. การวางแผนการสอนส่วนบุคคล

7. การวางแผนการสอนร่วมกัน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวิชา

8. การศึกษาความพร้อมของผู้เรียน

9. การสอน

10. การประชุมประสานงานการสอนทุกสัปดาห์

11. การประเมินผล

12. การปรับปรุงการเรียนการสอน

กองการวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2525)

ได้กำหนดถึงตัวชี้บ่งของความสำ เร็จ ของการนำหลักสูตรไปใช้ไว้ดังนี้

ก. องค์ประกอบประเภทปัจจัย (input)

1. องค์ประกอบทางการบริหาร ตัวชี้บ่งที่สำคัญ ได้แก่

1.1 ความรู้ความ เข้าใจของผู้บริหารต่อการ ใช้

1.2 ทศนคติที่มีต่อหลักสูตร

ฯลฯ

2. องค์ประกอบทางด้านตัวครู ตัวชี้บ่ง ได้แก่

2.1 ประสบการณ์ของครู เกี่ยวกับการฝึกอบรม

2.2 ความรู้ความ เข้าใจและทัศนคติต่อการ ใช้หลักสูตร

3. องค์ประกอบด้านนักเรียน ตัวชี้บ่ง ได้แก่

3.1 ความรู้ความสามารถพื้นฐาน

3.2 การได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง

3.3 สุขภาพและภาวะโภชนาการ

3.4 การมีหนังสือและอุปกรณ์การเรียน

4. องค์ประกอบด้านสื่อ ตัวชี้บ่ง ได้แก่

4.1 เอกสารประกอบหลักสูตร

4.2 อุปกรณ์ประจำห้อง เรียน

4.3 ครูมีวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับบทเรียน

ฯลฯ

5. องค์ประกอบด้านปัจจัยสนับสนุน ตัวชี้บ่ง ได้แก่

5.1 อาคารสถานที่

5.2 งบประมาณที่ได้รับ

5.3 ความร่วมมือจากชุมชน

ฯลฯ

ข. องค์ประกอบประเภทกระบวนการ (process)

1. องค์ประกอบทางการบริหาร ตัวชี้บ่ง ได้แก่

- 1.1 เทคนิคและลักษณะการบริหาร
- 1.2 การนิเทศภายในและภายนอก
- 1.3 การสร้างขวัญและกำลังใจให้กับคณะครู

ฯลฯ

2. องค์ประกอบทางด้านตัวครู ตัวชี้บ่ง ได้แก่

- 2.1 การจัดบรรยากาศการเรียนในห้องเรียน
- 2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอน
- 2.3 การเปิดโอกาสให้เด็กคิดและปฏิบัติ
- 2.4 การใช้เทคนิควิธีสอนต่าง ๆ
- 2.5 การใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี
- 2.6 การวัดผลและประเมินผล

ฯลฯ

3. องค์ประกอบด้านนักเรียน ตัวชี้บ่ง ได้แก่

- 3.1 อัตราการมาเรียน
- 3.2 ความสนใจและตั้งใจ
- 3.3 การมีโอกาสร่วมกิจกรรมการเรียน
- 3.4 การได้ฝึกปฏิบัติและประเมินตนเอง

4. องค์ประกอบทางปัจจัยสนับสนุน ตัวชี้บ่ง ได้แก่

- 4.1 การใช้อาคารสถานที่และห้องฝึกงาน
- 4.2 การใช้งบประมาณ
- 4.3 กิจกรรมการใช้แหล่งวิชาในชุมชน

ฯลฯ

ค. องค์ประกอบประเภทผลผลิตระยะสั้น (interim outcomes) ตัวชี้บ่ง

ได้แก่

1. พฤติกรรมด้านความรู้ความเข้าใจ
2. พฤติกรรมด้านความสามารถทางการปฏิบัติ
3. พฤติกรรมทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก เช่น ความมีระเบียบ วินัย

ทัศนคติต่อวิชาที่เรียน ค่านิยม จริยธรรมต่าง ๆ ฯลฯ

กาญจนา कुमारักษ์ (2527) ได้กล่าวถึงการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพไว้ว่า การใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพจะต้องพิจารณาถึงการจัดห้องเรียน การบริการเพื่อการเรียน การสอน การเปิดรายวิชาเลือก การจัดกิจกรรมต่าง ๆ การประเมินผล การจัดบุคลากรและการเงิน ดังมีรายละเอียด สรุปได้คือ

1. การจัดห้องเรียน ควรจัดให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอน มีขนาดพอเหมาะกับจำนวนของผู้เรียน ตลอดจนจัดให้มีห้องปฏิบัติการต่าง ๆ อย่างเพียงพอ
2. การบริการเพื่อการเรียนการสอน ได้แก่ บริการด้านห้องสมุด ศูนย์การเรียน ศูนย์ภาษา ฯลฯ เป็นต้น โรงเรียนควรจัดให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
3. การเปิดรายวิชาเลือก ควรเปิดวิชาที่ตรงกับความสนใจ ความถนัด ความสามารถของผู้เรียนอย่างแท้จริง ตลอดจนมีการจัดบริการแนะแนวด้วย
4. การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมการเรียนการสอน และเป็นการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน โรงเรียนควรเลือกจัดกิจกรรมที่มีคุณค่าสูงสุด และอยู่ในความสนใจของผู้เรียน เป็นส่วนใหญ่
5. การประเมินผลการเรียนการสอน เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่โรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูมีทักษะในการวัดและประเมินผล พร้อมทั้งสามารถวางแผนการประเมินผลได้อย่างดีที่สุด
6. การจัดบุคลากรและการเงิน โรงเรียนควรได้สนับสนุนบุคลากรให้พัฒนาตนเองทางด้านวิชาการตลอดเวลา มีการจัดบุคลากรที่เหมาะสมเพื่อการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ และมีการวางแผนด้านงบประมาณอย่างรัดกุม ประหยัด และคุ้มค่ามากที่สุด

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2529) ได้กล่าวถึงการวางแผนเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรว่า
ในการนำหลักสูตรไปใช้ให้บรรลุเป้าหมาย ครูใหญ่จะต้องดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1. การเตรียมวางแผนงาน เพื่อการใช้หลักสูตรใหม่ ครูหรือผู้บริหารจะต้อง
วิเคราะห์หลักสูตรว่า จุดมุ่งหมายของการพัฒนาหลักสูตรและการสอนครั้งนี้มี เป้าประสงค์ที่แท้จริง
คืออะไร และสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนและชุมชน เพียงไร การนำ
หลักสูตรมาปรับใช้นั้น ทางโรงเรียนมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างไร วัสดุประกอบหลักสูตร
และแหล่งข้อมูลต่าง ๆ จะต้องจัดหาได้อย่างไร และโดยวิธีใด การเตรียมบุคลากร เกี่ยวข้องกับ
การใช้หลักสูตรจะทำโดยวิธีใด จึงจะให้ เข้าใจหลักสูตรอย่างแท้จริง

2. การจัดเตรียมอบรมครู เพื่อใช้หลักสูตรใหม่ ควรใช้วิธีจัดอบรมในรูปของ
การประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ครูได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาของหลักสูตรและจะนำไปปรับใช้
ได้อย่างไร โดยการสร้างกำหนดการสอน ประมวลการสอน การ เลือกและการจัดประสบการณ์
การเรียนรู้ เป็นต้น

3. การจัดครูเข้าสอน ควรคำนึงถึงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยยึด
จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นหลัก และจัดบุคลากรให้ทำหน้าที่อย่าง เหมาะสมกับความรู้ความ
สามารถของแต่ละบุคคล

4. การจัดตารางสอน จะต้องคำนึงถึงระดับความยากง่ายของการ เรียนรู้
ช่วงการ เรียนรู้จะต้อง เป็นไป เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของการ เรียน เหมาะสมกับความสามารถ
ของผู้เรียน ไม่ควรใช้เวลาในการเรียนแต่ละวิชา เท่ากัน

5. การจัดบริการวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียน การจัดทำแผน
การสอน คู่มือครู เอกสารและสื่อการเรียน เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องจัดทำ แผนการสอนจะช่วยให้
ครูเห็นแนวทางชัดเจนยิ่งขึ้นว่าจะสอนอย่างไร จะ เลือกกิจกรรมและประสบการณ์อย่างไร
การจัดทำสื่อการเรียน อาจจะร่วมกันทำ เป็นการประหยัดแรงงานและงบประมาณ ที่สำคัญที่สุด
ผู้เรียนจะต้องได้เรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียน และตรงกับความ
ต้องการของชุมชน

6. การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร เป็นสิ่งที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมที่จะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม การใช้สื่อมวลชน เป็นเครื่องช่วยประชาสัมพันธ์หลักสูตร เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ จะช่วยเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจได้เป็นอย่างดี

7. การจัดสภาพแวดล้อมและการ เสือกสรรโครงการกิจกรรม เสริมหลักสูตร การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการ เรียน เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องคำนึงถึง เพราะการเรียนรู้อของเด็กไม่ได้เกิดขึ้น เฉพาะในห้อง เรียน เท่านั้น สภาพแวดล้อมภายนอกห้อง เรียนก็เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้เด็กเกิดการ เรียนรู้ได้ การจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้การพัฒนาหลักสูตร เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนควรสนับสนุนครูไปฝึกอบรมระยะสั้น เพื่อเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการกิจกรรม เสริมหลักสูตร และสามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. การจัดโครงการประเมินผลการใช้หลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตร จะต้องกระทำ เป็นขั้นตอน โดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นหลัก

จากแนวคิดเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า หลักสูตรจะบรรลุความสำเร็จมากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการใช้หลักสูตร ซึ่งจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยเริ่มจากการทำความเข้าใจหลักสูตร การวิเคราะห์หลักสูตร การจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดบุคลากร การจัดปัจจัยที่สนับสนุนต่อการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนการวัดผลและประเมินผลการเรียน การสอน หากทุกขั้นตอนดำเนินการไปอย่างเหมาะสมและมีคุณภาพแล้ว การใช้หลักสูตรย่อมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วย

บทบาทของบุคลากรในการใช้หลักสูตร

การนำหลักสูตรไปใช้ให้บังเกิดผลดีนั้น จำเป็นต้องอาศัยบุคลากรหลายฝ่าย ดังที่นักการศึกษาหลายท่านแสดงทัศนะไว้ ดังนี้

กนกรัตน์ ชาญกว้าง (2523) ได้กล่าวถึงหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ในระดับเขตการศึกษา มี 3 ระดับ คือ

1. ระดับหน่วยศึกษานิเทศก์ ได้แก่ ศึกษานิเทศก์
2. ระดับกลุ่มโรงเรียน ได้แก่ ครู ผู้บริหารในกลุ่มโรงเรียน
3. ระดับโรงเรียน ได้แก่ บุคลากรในโรงเรียน

รัชย์ วงษ์ใหญ่ (2523) ได้กล่าวถึงบุคคล 3 กลุ่ม ที่เกี่ยวข้องกับการทำให้หลักสูตรบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ คือ

1. ครูใหญ่
2. ครูประจำชั้น
3. ชุมชนหรือผู้ปกครอง

นอกจากนั้นยังระบุว่า ครูใหญ่เป็นผู้มีบทบาทมากเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร เป็นหน้าที่ของครูใหญ่ที่จะต้องทำความเข้าใจ เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรทุกขั้นตอน และดำเนินการใช้หลักสูตรร่วมกับคณะครู ชุมชน หรือผู้ปกครองอย่างมีประสิทธิภาพ

สังัด อุทรานันท์ (2527) ได้กล่าวถึงบทบาทของบุคคลต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ดังนี้

1. นักวิชาการ ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ หรือนักวิชาการที่ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร มีบทบาทในการส่งเสริมการใช้หลักสูตร ดังนี้
  - 1.1 ช่วยพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการใช้หลักสูตร และดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร
  - 1.2 ทำการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร ในหน่วยงานที่ใช้หลักสูตร
  - 1.3 ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินการใช้หลักสูตร โดยการให้บริการวัสดุหลักสูตร และให้กำลังใจแก่ผู้นำหลักสูตรไปใช้
2. ผู้บริหาร ควรมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสูตร ดังนี้
  - 2.1 ทำความเข้าใจหลักสูตร
  - 2.2 ให้บริการวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ
  - 2.3 ดำเนินการนิเทศ และติดตามผลการใช้หลักสูตร
  - 2.4 กระตุ้นและส่งเสริมครูในการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง เช่น การจัด

อบรมหรือจัดประชุมสัมมนา

2.5 ให้กำลังใจและบำรุงขวัญ

3. หัวหน้าหมวดวิชาหรือหัวหน้าสายวิชา ควรจะดำเนินการส่งเสริมการใช้

หลักสูตร ดังนี้

อย่างชัดเจน

3.1 ศึกษารายละเอียดและทำความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนรับผิดชอบ

3.2 ช่วยวางแผนและจัดทำแผนการเรียนการสอน

3.3 จัดหาวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

3.4 การดำเนินการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรที่อยู่ในความ

รับผิดชอบ

4. ครู ซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรง มีส่วนที่จะช่วยสนับสนุนการใช้หลักสูตรให้

มีประสิทธิภาพ ดังนี้

4.1 ศึกษาหลักสูตรเพื่อสร้างความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนใช้อยู่

อย่างเดี่ยว

4.2 ปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของ

ท้องถิ่น

4.3 สอนให้ถูกต้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรที่ใช้อยู่

4.4 พยายามคิดค้นหาวิธีการที่เหมาะสม หรือวิธีการที่มีประสิทธิภาพ

สำหรับการใช้หลักสูตรที่ตนเองเป็นผู้ใช้

5. บุคลากรอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ บรรณารักษ์ นักเทคโนโลยีทางการศึกษา

นักวัดผล นักแนะแนว ฯลฯ ต่างก็มีบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร ดังนี้คือ

5.1 ปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบอย่างเต็มที่

5.2 ให้ความช่วยเหลือหรือให้บริการแก่ครูผู้ใช้หลักสูตรอย่างเต็มที่

แรมสมร อยู่สถาพร (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึง ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้หลักสูตรเฉพาะที่สำคัญ คือ ผู้บริหาร และครู มีหน้าที่โดยตรง สรุปได้ดังนี้

1. ผู้บริหาร มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ดังนี้
  - 1.1 รับผิดชอบในด้านการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ได้แก่
    - 1.1.1 การนำหลักสูตรแม่บทมาจัดทำประมวลการสอน หรือโครงการสอน เพื่อกำหนดระยะเวลาของการสอนเนื้อหาในแต่ละตอน
    - 1.1.2 การสร้างแผนการสอน
    - 1.1.3 การสร้างหนังสือแบบเรียนและคู่มือครู
  - 1.2 หน้าที่ในการจัดชั้นเรียน ผู้บริหารจะต้องตัดสินใจว่า รูปแบบที่เหมาะสมของการจัดชั้นเรียนควรเป็นไปในลักษณะใด จึงจะสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เช่น ควรจัดแบ่งเป็นระดับชั้น (Traditional System) หรือแบบไม่แบ่งระดับชั้น (Non - Graded System)
  - 1.3 หน้าที่ในการจัดครูเข้าสอน ผู้บริหารต้องคำนึงถึงรูปแบบของหลักสูตร และผลดีผลเสียของการจัดครูเข้าประจำชั้น ซึ่งอาจทำได้หลายลักษณะ เช่น จัดแบบครูคนเดียวสอนประจำห้องเดียวทุกวิชา (Self - Contained Classroom) หรือจัดในรูปของการสอนเป็นทีม (Team - Teaching) เป็นต้น
  - 1.4 หน้าที่ในการจัดนักเรียนเข้าชั้นเรียน ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและประโยชน์ของรูปแบบการจัดนักเรียนเข้าชั้น เช่น การจัดแบ่งนักเรียนตามความสามารถ (Ability Grouping) หรือจัดแบบคละความสามารถในการเรียน หรือจัดแบ่งกลุ่มแบบครอบครัว (Family Grouping, Vertical Grouping)
  - 1.5 หน้าที่ในการจัดตารางสอน ซึ่งอาจทำได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดแบบตายตัว (Block Scheduling) จัดแบบยืดหยุ่น (Flexible Scheduling) หรือจัดแบบระบบเปิด (Open Education System)

ภาระหน้าที่ของผู้บริหารในด้านการใช้หลักสูตร นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ผู้บริหารยังมีหน้าที่อื่น ๆ อีก เช่น หน้าที่บริหารบุคลากรที่ไม่ใช่ผู้สอน หน้าที่บริหารด้านการเงิน การบริหาร อาคารสถานที่ การบริหารด้านประชาสัมพันธ์กับชุมชน ตลอดจนความรับผิดชอบด้านการนิเทศ การให้คำแนะนำเกี่ยวกับหลักสูตร และการสร้างขวัญและกำลังใจในการใช้หลักสูตรของครู

2. ครู เนื่องจากครู เป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรง ผู้บริหารควรชี้แจงให้ครูตระหนักถึงความสำคัญของตนต่อการใช้หลักสูตร ครูทุกคนต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรที่ตนต้องนำมาใช้ ควรได้รับการฝึกฝนด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิธีสอน การวัดผลและประเมินผล การศึกษา ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่ของผู้บริหารในการใช้หลักสูตรดังกล่าวข้างต้น ได้สอดคล้องกับแนวคิดของสันต์ ธรรมบำรุง (2527) ที่กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารด้านวิชาการ ไว้ดังนี้

1. เป็นผู้รับผิดชอบทางการศึกษาทั้งหมดของโรงเรียน
2. เป็นผู้นำในการประชุมวางแผนทางวิชาการของโรงเรียน
3. เป็นผู้รับผิดชอบการจัดครู เข้าสอนตามความเหมาะสม
4. เป็นผู้นำให้ครูรู้จักหลักสูตร
5. ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนครูด้านวิชาการในทุกเรื่อง
6. นิเทศการสอนครูในโรงเรียน
7. เป็นผู้นำแก่ครูในการผลิตสื่อการเรียนการสอน
8. เป็นผู้นำแก่ครูในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
9. เป็นผู้นำแก่ครูในการจัดบริการแนะแนวการศึกษาให้แก่เด็ก
10. เป็นผู้นำแก่ครูในการวัดผลประเมินผล

นอกจากนี้ วิชัย ราษฎร์ศิริ (2522) ได้สรุปหน้าที่ของผู้บริหารในการใช้หลักสูตรไว้ดังนี้

1. การกำหนดนโยบายและการประสานงานในการใช้หลักสูตรภายในโรงเรียน และระหว่างกลุ่มโรงเรียน

2. การบริหารวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียนจะมีส่วนส่งเสริมแนะนำในการจัดกิจกรรมด้านวิชาการที่จะช่วยให้การใช้หลักสูตรสัมฤทธิ์ผล

3. การบริหารบุคลากร ผู้บริหารจะมีส่วนในการคัดเลือก และจัดบุคคลให้สอนตามความสามารถ ความถนัด และส่งเสริมการศึกษาต่อ การอบรมหรือการประชุมทางวิชาการต่าง ๆ ใ้บุคลากรได้มีความเข้าใจการใช้หลักสูตรในการสอนได้ตรง เป้าหมายยิ่งขึ้น

4. การบริหารธุรการและการเงิน โดยอำนวยความสะดวก และจัดสรรงบประมาณให้หน่วยงานต่าง ๆ ในโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม

5. บริหารอาคารสถานที่ วัสดุ ครุภัณฑ์ และอุปกรณ์การสอนให้มีความพร้อมในการอำนวยความสะดวกแก่การดำเนินงานตามหลักสูตรการสอน

สำหรับอาจารย์ผู้สอนหรือครูผู้สอนนั้น กายจนา คุณารักษ์ (2527) ได้กล่าวว่าครูจะต้องมีการเตรียมตัวในการใช้หลักสูตร คือ

1. ครูควรจะต้องศึกษาปรัชญาหรือปณิธานของการศึกษาของชาติ
2. ศึกษาแผนการศึกษาชาติ
3. รับรู้ว่าคุณจะต้องสอนในระดับใด ชั้นใด วิชาใด
4. ศึกษาหลักสูตรในระดับชั้นและวิชาที่จะต้องสอน
5. ศึกษาความมุ่งหมายของหมวดวิชา คำอธิบายรายวิชา ตลอดจนแผนการสอน

รายวิชา คู่มือครูและแบบเรียนในวิชา

6. วางแผนการเรียนการสอน กำหนดคาบ เวลากิจกรรม ให้เหมาะสมกับบทเรียน

กล่าวโดยสรุป การนำหลักสูตรไปใช้ให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ตั้งไว้ นั้น ต้องอาศัยความร่วมมือของทุก ๆ ฝ่าย ซึ่งหากได้ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของตน โดยมีการ ประสานสัมพันธ์กัน เป็นอย่างดี นับตั้งแต่คณะผู้สร้างหลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียน บุคลากรผู้เกี่ยวข้อง และที่สำคัญที่สุด คือ ครูผู้เปรียบเสมือนผู้สร้าง ผู้ประสานงาน และผู้ใช้หลักสูตรโดยตรง (แรมสมร อยู่สถาพร, ม.ป.ป.) ย่อมมีผลต่อคุณภาพของหลักสูตรนั้น ๆ อันจะส่งผลไปถึงคุณภาพของผู้เรียนอีก ต่อหนึ่งด้วย

จากแนวคิดเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่า หลักสูตรจะบรรลุความสำเร็จมากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน เป็นอย่างดี โดยเริ่มที่การศึกษาทำความเข้าใจ และวิเคราะห์ตัวหลักสูตรทั้งฉบับ จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร อัน เป็นการแปลง หลักสูตรไปสู่การสอน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน โดยเฉพาะ อย่างยิ่ง คือ ครูผู้สอน ผู้ใช้หลักสูตรโดยตรง หากทุกขั้นตอนเหล่านี้ดำเนินไปอย่างดีและมีคุณภาพแล้ว ก็จะเป็นการนำผู้เรียนไปสู่ความสำเร็จตามความมุ่งหมายของหลักสูตรได้

หลักสูตรวิทยาลัยครู สาขาวิชาศึกษา โปปกรณ์วิชาการประถมศึกษา พุทธศักราช 2530

ความเป็นมาของหลักสูตร

กรมการฝึกหัดครูได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ. 2518 ให้วิทยาลัยครูในสังกัดเปิดทำการสอนวิชาเอกต่าง ๆ ถึงระดับปริญญาตรี ตามหลักสูตรที่สภาการ ฝึกหัดครูอนุมัติ เมื่อพ.ศ. 2519 หลักสูตรดังกล่าวเป็นหลักสูตรที่แยกออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับ ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง (ป.กศ.ชั้นสูง) และระดับปริญญาตรี ครุศาสตร์บัณฑิต (2 ปี) ต่อจาก ป.กศ.ชั้นสูง ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2521 จึงได้มีการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครูขึ้นใหม่ เป็นหลักสูตรปริญญาตรี ครุศาสตร์ บัณฑิต (4 ปี) เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงและความต้องการในการใช้ครู และ สภาการฝึกหัดครูได้อนุมัติ เมื่อ พ.ศ. 2524

อย่างไรก็ตามหลักสูตรสภาการฝึกหัดครูทั้ง 2 ฉบับ ยังคงใช้คู่กัน และ ยิ่งกว่านั้นยังมีหลักสูตรของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ที่เป็นหลักสูตรปริญญาตรีทางการศึกษา (4 ปี) สายวิชาการประถมศึกษา หลักสูตรปริญญาตรีทางการศึกษา (2 ปี) สายวิชาการประถมศึกษา และหลักสูตรสภาการฝึกหัดครู พ.ศ. 2525 - 2526 (เพิ่มเติม) เพิ่มเข้ามาอีก จึงมี หลักสูตรการฝึกหัดครูที่ใช้อยู่ในวิทยาลัยครูขณะเดียวกันหลายหลักสูตร ทำให้เกิดความสับสนในการ บริหารหลักสูตรเป็นอย่างมาก (ศึกษานิเทศก์, 2530)

เมื่อมีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2527 ให้วิทยาลัยครูเปิดสอนวิชาการสาขาอื่นได้ และมีข้อบังคับสภาการฝึกหัดครูว่าด้วย เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร อนุปริญญา และปริญญาตรี พ.ศ. 2528 หลักสูตรทางการศึกษาของวิทยาลัยครูสมควรจะอยู่ในเกณฑ์ ข้อบังคับ เช่นเดียวกับหลักสูตรอื่น ๆ และประกอบกับหลักสูตรการฝึกหัดครูที่ใช้ยุ่นั้น ได้ใช้มาหลายปี แล้ว ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยีทำให้สภาพทาง เศรษฐกิจและสังคม เปลี่ยนไป ทั้งมีผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการผลิตและการใช้ครูบางส่วนที่บ่งชี้ให้เห็นชัดเจนว่า มีความจำเป็นที่จะต้อง ปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครู เพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยและความต้องการ ดังนั้น หน่วยงานนิเทศก รมการฝึกหัดครู จึงได้วางแผนและดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรวิทยาลัยครู สาขาวิชาการศึกษา โปรแกรมวิชาต่าง ๆ รวมทั้งโปรแกรมวิชาการประถมศึกษา ขึ้นใช้เมื่อปีพุทธศักราช 2530 (ศึกษานิเทศก์, 2530)

สรุป โครงสร้างหลักสูตรวิทยาลัยครู สาขาวิชาศึกษา โปรแกรม วิชาการประถมศึกษา พุทธศักราช 2530 ได้ดังนี้

โครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วยหมวดวิชา		3	หมวด คือ
1.	หมวดพื้นฐานทั่วไป	40	หน่วยกิต
2.	หมวดวิชาเฉพาะด้าน	94	หน่วยกิต ประกอบด้วย
2.1	กลุ่มวิชาเนื้อหา	34	หน่วยกิต
2.2	กลุ่มวิชาชีพครู	30	หน่วยกิต
2.3	กลุ่มวิชาปฏิบัติการและฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู		
		31	หน่วยกิต

3. ทมวดวิชาเลือกเสรี 6 หน่วยกิต

รวมหน่วยกิตทั้งสิ้น 141 หน่วยกิต

(รายละเอียดดูในภาคผนวก)

กิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นขั้นตอนที่สำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะเป็นการนำหลักสูตรไปสู่ผู้เรียน อันเป็นหนทางนำหลักสูตรไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ เพื่อให้เข้าใจความหมายเกี่ยวกับการเรียนการสอนให้ตรงกัน ผู้วิจัย จึงได้ศึกษาความคิดเห็นของนักการศึกษาหลายท่านที่ได้ให้ความหมายของการเรียนการสอนดังนี้ คือ

สุมิตร คุณานุกร (2518) กล่าวว่า การสอน คือ การที่บุคคลผู้หนึ่ง นำความรู้สึกรู้สึกนึกคิดและชีวิตของตนเอง มาเผยให้บุคคลอีกผู้หนึ่งทราบ เพื่อให้ผู้เรียนได้พิจารณา และเลือกสรรเอาคุณสมบัติ ทักษะ และค่านิยมที่จับใจมายึดถือเป็นของตนเองและปฏิบัติตาม

สันต์ ธรรมบำรุง (2527) กล่าวว่า วิธีการสอน หรือกิจกรรมการเรียน การสอน คือ พฤติกรรมร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน จัดทำขึ้นเพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้และประสบการณ์ตามความมุ่งหมายของการสอน

อารี สันทลวี (อ้างถึงใน สุจรรยา สุวรรณศิริ, 2527) ได้ให้ความหมายของการสอนไว้ว่า การสอน คือ การประมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ฝ่ายหนึ่งจัดทำขึ้น เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการเรียนรู้ให้กับอีกฝ่ายหนึ่ง การสอนเป็นการกระทำที่รู้สึกตัว มีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง แต่ถ้าวิธีการสอนยังไม่เหมาะสม ก็อาจจะไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเลยก็ได้

สมน อมรวิวัฒน์ (2526) กล่าวว่า การสอน คือ สถานการณ์อย่างหนึ่งที่มีสิ่งต่อไปนี้เกิดขึ้น

1. มีความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์กันขึ้นระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับสิ่งแวดล้อม และครูกับนักเรียนกับสิ่งแวดล้อม
2. ความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์นั้น ก่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่
3. ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ใหม่นั้นไปใช้ได้

เสริมศรี ไชยศรี (2528) กล่าวว่า "การสอนเป็นกระบวนการหรือการปฏิบัติการสอน เป็นการสร้างสถานการณ์แวดล้อม แก่ผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้

จากความหมายของการเรียนการสอนข้างต้น พอสรุปได้ว่า การเรียน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ การสอน หมายถึง พฤติกรรมที่ครูกระทำหรือแสดงต่อผู้เรียน เมื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางที่พึงประสงค์ สามารถนำประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้

การจัดการเรียนการสอนจะเกิดประสิทธิภาพนั้น ต้องใช้เทคนิคและวิธีสอนที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน และเนื้อหาวิชา ดังนั้น ครูผู้สอนจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ความสามารถในการพิจารณาเลือกวิธีสอนแบบต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่มากมายหลายวิธีมาใช้ให้เหมาะสม เพื่อให้การเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพสูง

จำรัส น้อยแสงศรี (2520) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการที่จะเลือกใช้วิธีสอนแบบใดให้เหมาะสมนั้น ควรจะขึ้นอยู่กับลักษณะดังต่อไปนี้

1. ความมุ่งหมายของบทเรียน
2. ลักษณะของบทเรียน
3. ธรรมชาติของวิชา
4. ธรรมชาติของการพัฒนาผู้เรียน
5. ความรู้อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา
6. ความเปลี่ยนแปลงของสังคม

ลำสี ทองธิว (2524) กล่าวถึง การจัดการ เรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาว่า
วิธีการสอนที่ใช้กันโดยทั่วไปมี 6 วิธี คือ การสอนแบบบรรยาย การสอนแบบสาธิต การสอนด้วย
ภาคปฏิบัติ การสอน แบบทดลอง การสอนภาคสนาม และการสอนแบบโปรแกรม

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2525) ได้กล่าวถึงรูปแบบของวิธีสอน 2 รูปแบบคือ

1. วิธีสอนแบบธรรมดา หมายถึง การสอนที่ครู เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดความรู้
ด้วยการสอนแบบบรรยาย เป็นผู้ประกอบกิจกรรมการสอนทุกอย่าง ส่วนนักเรียน เป็นผู้ฟัง ผู้ชมและ
ทำตามคำสั่งของครู เป็นวิธีการสอนที่ดำเนินสืบต่อกันมาช้านาน ตั้งแต่เมืองไทย เริ่มมีระบบโรงเรียน
จึงนิยมเรียก "การสอนแบบธรรมดา" หรือการสอนที่มีมาดั้งเดิม ตรงกับภาษาอังกฤษว่า
Traditional teaching หรือ Conventional Teaching

ลักษณะเด่นของการสอนแบบธรรมดา

1. ครูสอนแบบบรรยาย นักเรียนเป็นผู้ฟัง และทำตามที่ครูสั่ง
2. ครูมักยืนสอนอยู่หน้าห้อง นักเรียนนั่ง เรียงแถวหันหน้าเข้าหาครู
3. สื่อการเรียนที่ใช้เป็นประจำ คือ กระดานดำ ชอล์ก และแบบเรียน
หากมีสื่อโสตทัศนศึกษาอื่น ก็มักเป็นการใช้สื่อด้วยตัวครูเอง นักเรียนไม่มีโอกาสร่วมใช้สื่อด้วย
4. การจัดบรรยากาศของชั้นเรียนส่วนใหญ่ปล่อยให้ผนังห้องว่างเปล่า มีรูปภาพ
ติดบ้างแต่ไม่ได้เป็นการติดรูปภาพอย่างมีแผน

วิธีการสอนแบบครู เป็นศูนย์กลางที่นิยมใช้มาก คือ การสอนแบบบรรยาย
การสอนแบบสาธิต และการสอนแบบอื่น ๆ ที่สอนนักเรียนเป็นกลุ่มใหญ่

2. วิธีสอนแบบนวัตกรรม หมายถึง วิธีสอนที่เป็นวิธีการใหม่ และได้ผ่านหรืออยู่ระหว่างการวิจัยทดลอง เป็นการสอนที่ยืดหยุ่น เป็นศูนย์กลาง ส่วนมากเป็นการสอนแบบกิจกรรมกลุ่ม และการสอนรายบุคคล

ลักษณะเด่นของการสอนแบบนวัตกรรม

1. เป็นวิธีการสอนแบบใหม่ที่ได้ผ่านการวิจัย หรืออยู่ระหว่างการวิจัยทดสอบประสิทธิภาพระหว่างการเผยแพร่ แต่ยังไม่เป็นส่วนหนึ่งของระบบการเรียนการสอนทั่วไป
2. ยืดหยุ่น เป็นศูนย์กลาง มุ่งให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนมากที่สุด
3. เป็นวิธีสอนที่ใช้การสอนแบบโปรแกรม ยืดความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยใช้สื่อประสมเป็น เครื่องมือถ่ายทอด
4. ใช้การสอนแบบแบ่งกลุ่มกิจกรรม หรือการสอนเป็นรายบุคคลมากกว่าการสอนแบบบรรยาย

คาลลาฮาน (Callahan อ้างถึงใน ธวัชชัย ชัยจริยฉายากุล, 2529) ได้เสนอเทคนิคการสอนไว้ดังนี้

1. เทคนิคการสอนที่ยืดหยุ่น เป็นศูนย์กลางของความสนใจ ได้แก่
  - 1.1 การบรรยาย เป็นการสอนที่ครูเป็นผู้พูดและถ่ายทอด ข่าวสารต่าง ๆ นักเรียนสนองตอบโดยการฟังอย่างเงียบ ๆ และบันทึก
  - 1.2 การใช้คำถาม เป็นเทคนิคสำคัญที่ใช้ในการสอน ให้ผู้เรียนรู้จักคิดและหาคำตอบเอง ครูจะต้องพยายามใช้คำถามกับนักเรียนมาก ๆ และต้องมีวิธีการและเทคนิคคำถามที่กระตุ้นให้เด็กค้นคว้า ทดลอง หาข้อมูลเหตุผลมาประกอบ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนมากขึ้น
  - 1.3 การสาธิต ได้แก่ กิจกรรมที่ครูเป็นผู้แสดง หรือ ทำให้นักเรียนดู โดยมีการสาธิตประกอบคำบรรยาย และการสาธิตที่ไม่มีคำบรรยายประกอบ การสาธิตมีวัตถุประสงค์ที่จะทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงขั้นตอนของการทำงานจากของจริงหรือประสบการณ์ตรง เพื่อจะได้สามารถทำงานหรือกิจกรรมนั้น ๆ เองได้

2. เทคนิคการสอนที่ยึดผู้เรียน เป็นศูนย์กลางของความสนใจ คือ การที่ครู เป็นผู้วางแผน ให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้เอง โดยใช้วิธีการต่าง ๆ ได้แก่

2.1 การใช้หนังสือเรียน เป็นสื่อกลางให้นักเรียน เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยครูเพียงแต่อธิบายเพิ่มเติมบ้างเล็กน้อย

2.2 การมอบหมายงานให้ทำหรือการค้นคว้าด้วยตนเอง

2.3 การให้ทำแบบฝึกหัดหรือการให้การบ้าน

2.4 การอภิปรายกลุ่ม

2.5 การจัดให้นักเรียนเรียนด้วยตนเอง โดยครูเตรียมบทเรียนให้ เช่น บทเรียนสำเร็จรูป ศูนย์การเรียนรู้ และอุปกรณ์อื่น ๆ

2.6 การศึกษานอกสถานที่

2.7 การสร้างสถานการณ์จำลอง

2.8 การแสดงบทบาทสมมติ

2.9 การทดลอง

น้อมฤดี จงพฤษะ (2530) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเลือกวิธีสอน โดยต้องคำนึงถึงความเหมาะสมในการใช้สอนและให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการสอน ดังนี้

1. การสอนแบบบรรยาย เป็นการสอนแบบอธิบายข้อความหรือเรื่องราวต่าง ๆ โดยผู้เรียนทำหน้าที่รับฟัง และจดบันทึกคำบรรยายเท่านั้น

2. การสอนแบบอภิปราย เป็นการสอนแบบแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่างครูกับนักเรียน หรือนักเรียนกับนักเรียน โดยมีครูเป็นผู้ประสานงาน

3. การสอนแบบทดลองหรือแบบปฏิบัติการ เป็นการสอนโดยให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติทดลองด้วยตนเอง โดยมีครูคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ

4. การสอนแบบสาธิต เป็นการสอนที่ครูเป็นผู้แสดงให้นักเรียนดูหรือให้นักเรียนแสดงให้เพื่อนนักเรียนดู เพื่อให้นักเรียนเห็นขั้นตอนการทำงานตามที่ครูสาธิต

5. การสอนแบบสืบสวนสอบสวน เป็นการสอนที่ครูพยายามให้ผู้เรียนค้นพบคำตอบจากคำถามที่ครูใช้กระตุ้นให้ผู้เรียนสังเกต คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผล
6. การสอนแบบวิทยาศาสตร์ เป็นการสอนที่มุ่งให้นักเรียน คิดเป็นแก้ปัญหาเป็น โดยใช้วิธีการทั้ง 5 คือ การตั้งปัญหา การตั้งสมมติฐาน การทดลอง หรือการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปและการนำไปใช้
7. การสอนแบบแบ่งกลุ่ม เป็นการสอนแบบแข่งขัน เรียนออก เป็นกลุ่มตามความถนัดของเด็ก และให้ไปศึกษาค้นคว้าหรือปฏิบัติกิจกรรมแล้วนำมา เสนอต่อชั้น
8. การแสดงบทบาทสมมติ เป็นการสอนที่ให้นักเรียนได้สวมบทบาทในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจ เหตุการณ์ได้ด้วยตนเอง
9. การไปศึกษานอกสถานที่ เป็นวิธีสอนที่ให้นักเรียน เรียนรู้จากสภาพจริง มีการวางแผนและวางจุดมุ่งหมายว่าจะไปศึกษาอะไรล่วงหน้าเสมอ

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาหลายท่าน สรุปได้ว่า การที่จะจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องอาศัยเทคนิควิธีสอน หรือกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม วิธีสอนนั้นมีอยู่มากมายหลายวิธี แต่ละวิธีย่อมเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาและผู้เรียนแตกต่างกันไป ครูผู้สอนพึงระลึกไว้เสมอว่า ไม่มีวิธีสอนแบบใดที่ดีที่สุด ครูจำเป็นต้องใช้ดุลยพินิจ พิจารณาเลือกวิธีสอนที่จะนำไปใช้ให้เหมาะสมกับวิชาที่สอนและเหมาะสมกับผู้เรียนหลาย ๆ วิธีการเรียนการสอน จึงจะเกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง

การใช้สื่อการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอนที่จะประสบความสำเร็จได้นั้น ส่วนหนึ่งมาจากการเลือกใช้สื่อการสอนได้เหมาะสม ถูกต้อง สอดคล้องกับบทเรียน และเหมาะกับวัยของผู้เรียน (กันตยา เพิ่มผล : 2530) สื่อการเรียนการสอนมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้สอนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นส่วนสนับสนุนในการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ และส่งผลไปถึงตัวหลักสูตรว่าดีหรือเหมาะสมเพียงใด

ความหมายของสื่อการเรียนการสอน

เปรี๊ยะ กุมท (2521) กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน มีความหมายครอบคลุมถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. บุคคลนอกจากครูบรรณาธิกรัษและคนอื่น ๆ ที่โรงเรียนมีอยู่แล้ว หมายถึงใครก็ได้ที่ไม่ได้ผลิตมาสำหรับโรงเรียน บุคคลเหล่านี้สามารถนำมาใช้เพื่อการเรียนรู้ได้ เช่น ในรูปของวิทยากร เป็นต้น
2. วัสดุ หมายถึง อุปกรณ์การสอนที่โรงเรียนมีอยู่ เช่น ของจริง รูปภาพ หุ่นจำลอง หนังสือ ตำรา แผนภูมิ กระดานดำ
3. อุปกรณ์และเครื่องมือ ได้แก่ เครื่องฉาย เครื่องเสียงชนิดต่าง ๆ รวมทั้งห้องปฏิบัติการทดลอง และห้องปฏิบัติการทางภาษา รวมทั้งเครื่องมือและวัสดุฝึกต่าง ๆ
4. สถานที่ หมายถึง อาคาร โรงฝึกงาน ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ชุมชน และแหล่งวิทยากรอื่น ๆ ภายนอกโรงเรียน
5. กิจกรรม หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นภายในโรงเรียน เช่น การสาธิต ทดลอง นาฏการ การแสดงนิทรรศการ การทัศนศึกษา ฯลฯ

กรมวิชาการ (2521) ให้ความหมายของสื่อการเรียนไว้ว่า สื่อการเรียน หมายถึง เครื่องมือตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ ที่จะช่วยสนับสนุนให้การเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ สื่อการเรียนยังเป็นสิ่งเร้าความสนใจของผู้เรียนให้เกิดความอยากรู้ เรียนรู้ต่อไป เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่เรียนได้อย่างดี และรวดเร็วยิ่งขึ้น

วิรุฬห์ สีลาพฤทธิ์ (2521) ให้ความหมายของสื่อการสอนว่า สื่อการสอน หมายถึง วัสดุและอุปกรณ์รวมกัน อย่างเช่น ภาพนิ่ง เป็นวัสดุประกอบด้วยตำราเรียน फिल्मสตริป สไลด์ ภาพโปร่งใส ข้ามศีรษะ หรือภาพบนกระดานนิเทศ ส่วนเครื่องฉายต่าง ๆ หรือกระดาน นิเทศ เป็นอุปกรณ์ ทั้งวัสดุและอุปกรณ์รวมกัน เป็นสื่อ

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2525) ได้ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอนไว้ว่า คือ วัสดุอุปกรณ์และวิธีการสอนประกอบวัสดุ หมายถึง สิ่งสิ้นเปลืองต่าง ๆ เช่น กระดานดำ ไม้เท้า แก้วต่าง ๆ ส่วนวิธีการสอนประกอบ หมายถึง วิธีการใช้วัสดุและอุปกรณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ รวมไปถึงการทัศนศึกษาและการทดลองต่าง ๆ ด้วย

ชอร์ (Shore อ้างถึงใน อรรถ อินทกุล, 2530) กล่าวว่า สื่อการเรียน การสอน เป็น เครื่องมือช่วยสื่อความหมาย จัดโดยครูและนักเรียน เพื่อเสริมการ เรียนรู้ เครื่องมือ ทุกชนิดเป็นสื่อการสอน เช่น หนังสือในห้องสมุด โสตทัศนวัสดุต่าง ๆ เช่น फिल्मสตริป สไลด์ แผนที่ ของจริง ทรัพยากรจากชุมชน เป็นต้น

จากความหมายดังกล่าว พอสรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง บุคคล เครื่องมือ รวมทั้งวิธีการและกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม ที่เป็น เครื่องช่วยสนับสนุนการ เรียนการสอน ช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจผู้เรียนให้เกิดการ เรียนรู้ เกิดความ เข้าใจดีขึ้นอย่างรวดเร็ว

ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

ประมุข กอปรสิริพัฒน์ และสมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ (2522) ได้แบ่งประเภท ของสื่อการเรียนการสอนไว้ 3 ลักษณะ คือ

1. เครื่องมือหรืออุปกรณ์การสอน (Hardware) ซึ่งได้แก่ สื่อใหญ่ เป็นอุปกรณ์ ทางโสตทัศนศึกษาที่มีเทคนิคการทำซับซ้อน ซึ่งส่วนมากเป็นอุปกรณ์ไฟฟ้า เช่น เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพทึบ เครื่องบันทึกเสียง วิทยุ เครื่องรับโทรทัศน์ ฯลฯ
2. วัสดุ (Software) ได้แก่ สื่อเล็กทั้งหลาย เป็นอุปกรณ์ทางโสตทัศนศึกษา ที่จัดทำและนำไปใช้ได้สะดวก เช่น फिल्मสไลด์ แผ่นภาพโปร่งแสง แผนภูมิ รูปภาพ บัตรคำ ฯลฯ
3. เทคนิคหรือวิธีการ (Technique or method) ได้แก่ การใช้เทคนิค หรือวิธีการต่าง ๆ อันเป็นกรรมวิธีที่เป็นสื่อไปสู่การเรียนรู้แก่ผู้เรียน เช่น นิทาน เพลง การเล่น บทบาทสมมติ ละคร หุ่น การจัดนิทรรศการ การพาไปศึกษานอกสถานที่ การสาธิต ทดลอง เป็นต้น ซึ่งกรรมวิธีในการใช้สื่อดังกล่าวนี้ อาจต้องใช้สื่อดังกล่าว ประเภทที่ 1 และ 2 เข้ามาร่วมด้วย

อัจฉรา ชิวพันธ์ (2529) ได้ให้ความเห็นว่า สื่อการสอนที่ใช้กันทั่ว ๆ ไป จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ

1. สื่อการสอนสำเร็จรูป ได้แก่ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เป็นของจริง ของจำลอง ของตัวอย่าง วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ สไลด์ ฯลฯ
2. สื่อการสอนที่ประดิษฐ์ขึ้นใช้เอง เป็นสื่อที่ครูอาจจัดทำขึ้นเอง หรือให้นักเรียน ร่วมกันทำก็ได้ เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมมากขึ้น เช่น การทำสมุดภาพ แผนภูมิ รูปภาพ ที่ตัดเก็บจากหนังสือต่าง ๆ กระดานแผ่นป้ายผ้าสำลี กระเป๋าหนัง บัตรคำ อุปกรณ์การเล่น เกม ประเภทต่าง ๆ ฯลฯ

ไคฟเฟอร์ (Kieffer, 1965) ได้แบ่งสื่อการสอนออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. วัสดุอุปกรณ์ประเภทที่ไม่ต้องใช้กับเครื่องฉาย (Non - Projected Materials)
  - 1.1 วัสดุอุปกรณ์ประเภทจัดแสดง
  - 1.2 รูปภาพ สมุดลำดับภาพ
  - 1.3 แผนภูมิและแผนภูมิสถิติ หุ่นจำลอง และหุ่นจำลองที่ถอดประกอบได้
  - 1.4 ลูกโลกและแผนภูมิ
  - 1.5 แผ่นป้ายสาธิต
  - 1.6 กิจกรรมต่าง ๆ
2. วัสดุอุปกรณ์ประเภทที่ต้องใช้เครื่องฉาย (Projected Materials)
  - 2.1 เครื่องฉายสไลด์
  - 2.2 फिल्मสตริป และวัสดุประกอบ
  - 2.3 เครื่องฉายภาพยนตร์
  - 2.4 เครื่องฉายวัสดุทึบแสง
  - 2.5 เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ
  - 2.6 เทป เครื่องเล่นแผ่นเสียง และวัสดุประกอบ

เกอร์แลช และอีลาย (Gerlach and Ely, 1971) กล่าวว่า สื่อการสอน คือ บุคคล วัสดุ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้รับความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ครู หนังสือ และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน จัดเป็นสื่อการสอนทั้งสิ้น โดยแยกออกเป็น 7 ประเภท คือ

1. ของจริงและตัวบุคคล รวมทั้งสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ๆ เช่น การสาธิต การทดลอง และการศึกษานอกสถานที่ ฯลฯ
2. สื่อการสอนประเภท ภาษาพูด หรือภาษาเขียน หมายถึง คำพูด คำรา วัสดุ ดิพม์พ์ คำอธิบายในสไลด์ फिल्मสตริป และแผ่นโปร่งแสง ฯลฯ
3. วัสดุกราฟิก เช่น แผนภูมิ แผ่นภาพ แผนสถิติ โปสเตอร์ การ์ตูน แผนที่ ลูกโลก ภาพวาด วัสดุประเภทนี้ นอกจากจะนำมาใช้โดยตรงแล้ว ยังปรากฏอยู่ในตำราแบบเรียน หนังสือ อังอิงต่าง ๆ บนแผ่นภาพโปร่งแสง ใน फिल्मสตริป สไลด์ เป็นต้น
4. ภาพนิ่ง เป็นภาพที่ได้จากการถ่ายภาพ ได้แก่ ภาพถ่ายทั่ว ๆ ไป อาจใช้โดย ลำพัง หรือใช้กับเครื่องฉายภาพทึบแสงขยายให้มีขนาดตามต้องการ นอกจากนี้ยังหมายถึง สไลด์ ขนาดต่าง ๆ และ फिल्मสตริป ซึ่งถ่ายด้วยฟิล์มขนาดเดียวกัน
5. ภาพเคลื่อนไหว ได้แก่ ภาพยนตร์ และโทรทัศน์
6. การบันทึกเสียง ได้แก่ เสียงจากเทปบันทึกเสียง จากแผ่นเสียง จากร่องเสียง ของฟิล์มภาพยนตร์ วัสดุประเภทนี้จัดอยู่ในสื่อการสอนประเภทคำพูดและการเขียนด้วย แต่ต้องใช้กับ อุปกรณ์อื่นประกอบ จึงจะได้ยินเสียง
7. สื่อประเภทโปรแกรม เป็นสื่อการสอนที่แสดงขั้นตอนในสิ่งที่จะสอน อาจใช้สื่อ ประเภทสัญลักษณ์ ทัศนวัสดุ หรือโสตวัสดุรวมกัน เช่น แบบเรียนโปรแกรมและบทเรียนสำเร็จรูป ที่ใช้กับ เครื่องช่วยสอน หรือใช้กับคอมพิวเตอร์

นอกจากนี้ กาญจนา कुमारิกษ์ (2527) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของสื่อการสอน ที่ดี การใช้สื่อการสอน และประโยชน์ของสื่อการสอน ไว้ดังนี้

ลักษณะของสื่อการสอนที่ดี

สื่อการสอนที่ดีควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. สอดคล้องกับความมุ่งหมายและการเสนอเนื้อหา
2. เหมาะสมกับชั้นและวัยของเด็ก
3. เร้าและดึงดูดความสนใจของเด็ก
4. ราคาถูก
5. คุ้มค่า

การใช้สื่อการสอน

การนำสื่อการสอนไปใช้ก็เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาวิชาได้ง่ายและเร็วขึ้น ก่อนที่จะใช้ของจริงจะต้องมีการจัดเตรียมไว้ให้พร้อม และทดลองใช้เนื้อหาข้อบกพร่อง สื่อการสอนใช้แทนครูไม่ได้ แต่เป็นสื่อช่วยการสอนได้ การใช้สื่อการสอนควรจะปฏิบัติดังนี้

1. เลือกสื่อการสอน (ตามประเภทของสื่อ) ที่จะนำมาใช้ให้เหมาะสมกับจุดประสงค์ของการสอนและสถานการณ์
2. ศึกษาคุณสมบัติของสื่อการสอนที่เลือกแล้ว เพื่อป้องกันความผิดพลาดในการใช้
3. เตรียมการใช้สื่อการสอนและสถานที่ให้พร้อม เพราะถ้าครูเตรียมไม่ดี อาจจะทำให้ผลในทางลบได้

4. ต้องมีการประเมินผล หลังการใช้เพื่อการปรับปรุงแก้ไข

ในการใช้สื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ไม่ใช่สื่อการสอนหลาย ๆ ชนิดเกินความจำเป็นในคราวเดียวกัน
2. ควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อ นั้น ๆ ด้วย
3. สื่อการสอนช่วยครูได้ แต่แทนครูไม่ได้
4. สื่อการสอนที่ดีที่สุด คือ การสอนที่ครูกับนักเรียนช่วยกันสร้างขึ้นมา

การใช้สื่อการสอนของครูให้เหมาะสมกับเนื้อหา เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียน แม้สื่อการเรียนจะช่วยให้นักเรียนสนใจที่จะเรียนรู้และเพิ่มความรู้ความเข้าใจให้กับนักเรียนก็ตาม สุจริต เพียรชอบ (2523) กล่าวว่า "ครูยังใช้การสอนระบบเดิม คือ การใช้ข้อลึกลับกระดานดำ และใช้หนังสือเรียนของเด็กเป็นสื่อการเรียน ทำให้ขาดสิ่งจูงใจให้นักเรียนร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน เด็กมีโอกาสดังกล่าวแสดงความคิดเห็นน้อย ขาดการผสมผสานความรู้ หรือสิ่งที่เรียนเข้าด้วยกัน นับว่าสอดคล้องกับคำกล่าวของ พงษ์ ชันชนะวน (2522) อ้างถึงการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้ของ เบนจามิน บลูม (Bloom) ว่า การสอนที่ทำให้ผู้เรียน มีความเจริญงอกงามทางสติปัญญาจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้จัก การวิเคราะห์และนำไปใช้ ทั้ง 2 สิ่งนี้ไม่อาจจะเกิดขึ้นได้ด้วยการบรรยาย ที่ให้ผู้ฟังเพียงแต่รับข้อมูลจากการฟังเท่านั้น ไม่อาจกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้เชิงสร้างสรรค์และวิเคราะห์ได้"

ประโยชน์ของสื่อการสอน

การใช้สื่อการสอน จะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอน กล่าวคือ

1. กระตุ้นความสนใจให้ผู้เรียน เกิดความรู้สึกรักอยากเรียน
2. ทำให้ผู้เรียน เข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้น เพราะสื่อการสอนสามารถแปลงนามธรรมให้เป็นรูปธรรม ทำให้ประหยัดเวลาในการอธิบายได้มาก
3. สามารถเอาชนะเวลา สถานที่ และระยะทางได้ กล่าวคือ สื่อการสอนสามารถนำสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตกลับมาให้ชมได้ในปัจจุบัน ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเกิด ณ ที่ใด ระยะทางใกล้ไกลเพียงไร
4. สามารถย่อขนาดของวัตถุที่ใหญ่เกินไปกว่าที่จะนำของจริงมาประกอบการสอนได้ เช่น ช้าง เสือ แพนที่ต่าง ๆ นอกนั้นสื่อการสอน ยังสามารถขยายวัตถุที่มีขนาดเล็กเกินไปกว่าจะนำของจริงมาประกอบการสอนได้ เช่น พยาธิปากขอ หรือเชื้อโรคอื่น ๆ ก็จะใช้ภาพแทนได้.
5. ทำให้นักเรียนจดจำสิ่งที่ควรจำไว้ให้นานมาก
6. มีส่วน เสริมสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้เรียน จากการที่ได้พบเห็นสื่อการสอนที่น่าสนใจใหม่ ๆ ซึ่งจะช่วยส่งเสริม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี

จากแนวคิดของนักการศึกษาและผู้วิจัยหลายท่าน เกี่ยวกับสื่อ การเรียนการสอนสรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะนำไปสู่เป้าหมายทางการศึกษา สื่อการสอนที่ดีจะให้คุณค่าต่อการเรียนการสอนสูง ผู้ใช้จะต้องเลือกให้เหมาะสมโดยต้องพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายของการสอนเป็นอันดับแรก และองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น ความเหมาะสมกับเรื่องที่สอน วิธีสอน วัยของผู้เรียนและความสนใจของผู้เรียน เป็นสื่อที่หาง่ายหรือมีอยู่ในท้องถิ่น ตลอดจนมีการประเมินผล การใช้สื่อว่าบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใดด้วย

การวัดและประเมินผลการศึกษา

การวัดผลและประเมินผลมีบทบาทสำคัญ เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทุกระดับเป็นอย่างมาก และถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนซึ่งแยกออกจากกันไม่ได้ จนมีคำกล่าวว่า "ที่ใดมีการสอน ที่นั่นย่อมมีการทดสอบ" (ชวาล แพริศกุล, 2516) ในด้านการศึกษา การวัดผลและประเมินผล จะเป็นตัวบอกให้ทราบว่า ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตรมากเพียงใด

การวัดผลการศึกษา เป็นเรื่องของการใช้เครื่องมือในการตรวจสอบ และเชื่อกันว่าการทดสอบ ซึ่งเป็นเพียงเครื่องมือชนิดหนึ่งของการวัดผล ใช้ได้ผลดี ที่จะสามารถบอกปริมาณของความรู้ ความเข้าใจได้ค่อนข้างที่จะเที่ยงตรงกว่าวิธีการอื่น ๆ เป็นที่นิยมใช้กันในวงการศึกษา (บันสือ พฤษะวัน, 2519)

การประเมินผลการศึกษา หมายถึง กระบวนการอย่างมีระบบที่จะตรวจสอบดูว่าผู้เรียนได้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ เป็นการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการวัด แล้วนำมาตัดสินตีคุณค่า (Value Judgement) โดยมีหลักการที่แน่นอนว่า ผลที่ได้นั้น มีค่า ดี - เลว สูง - ต่ำ มาก - น้อย เพียงใด ซึ่งการตัดสินคุณค่านี้ ขึ้นอยู่กับภูมิหลังหรือพื้นฐานของแต่ละบุคคล ซึ่งอาจจะประเมินค่าต่างกันได้ (วิจิตร ศรีสอาน, 2521)

จริยา เสถบุตร (2522) กล่าวว่า การประเมินผล หมายถึง กระบวนการที่ใช้เครื่องมือวัดผล ทำการวัดทั้งปริมาณและคุณภาพในเวลาเดียวกัน กระบวนการนี้กระทำต่อเนื่องจากการวัดผล

ความมุ่งหมายของการประเมินผล

นิมมวล ทศวัฒน์ (2523) กล่าวถึง ความมุ่งหมายของการประเมินผลไว้ดังนี้

1. เพื่อทราบถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของนักเรียน อันเป็นผลจากการศึกษาเล่าเรียนว่า นักเรียนพัฒนาไปมากน้อยเพียงใด
2. เพื่อแก้ไขข้อบกพร่อง หรือจุดอ่อนของนักเรียน เช่น ในด้านการเรียน มีข้อบกพร่องอะไร ตรงไหน และหาวิธีแก้ไขให้ถูกต้องสำหรับผู้ที่มีจุดเด่นอยู่แล้ว ก็ควรได้รับการส่งเสริมให้ดียิ่งขึ้น และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนมากที่สุด
3. เพื่อทราบว่า การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้แล้วมากน้อยเพียงใด จุดมุ่งหมายนี้หมายถึง วัตถุประสงค์ทั่วไปของการเรียน และวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
4. เพื่อทราบผลการสอนของครูว่ามีประสิทธิภาพเพียงไร ยังมีข้อบกพร่องที่ควรแก้ไขอย่างไรบ้าง
5. เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนสนใจและกระตือรือร้นในการเรียนอยู่เสมอ เพราะการทดสอบหรือแม้เพียงการซักถามก็ทำให้นักเรียนตื่นตัว เตรียมตัว เพื่อค้นหาคำตอบกันแล้ว

กาญจนา कुमारักษ์ (2527) ได้กล่าวถึงประเภทของการประเมินผล และหลักการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนไว้ดังนี้

ประเภทของการประเมินผล

การประเมินผลเป็นกระบวนการต่อเนื่องของการเรียนการสอน มี 2 ประเภทคือ

1. การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน มีจุดประสงค์เพื่อนำผลการประเมินไปใช้ในการพิจารณาปรับปรุงการเรียนการสอน มีความหมายครอบคลุม ดังนี้
  - 1.1 การตรวจสอบความรู้พื้นฐานและทักษะเบื้องต้นของนักเรียน และประเมินผลการตรวจสอบนั้นว่า ควรจะปฏิบัติต่อนักเรียนอย่างไรก่อนที่จะลงมือสอน หรือจะวางแผนการสอนอย่างไร จึงจะเกิดผลดีที่สุด

- 1.2 ประเมินว่านักเรียนมีความรู้ความสามารถตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้เพียงใด หรือไม่ แล้วนำผลการประเมินมาพิจารณาว่าจะปรับปรุงตัวนักเรียนอย่างไร จะปรับปรุงแผนการสอนและวิธีการสอนอย่างไร นักเรียนจึงจะเรียนได้ดีและมีความเข้าใจ

2. การประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน มีจุดมุ่งหมายในการประเมิน เพื่อนำผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินผลการเรียน มีความหมายครอบคลุมถึงการประเมินผล 2 ประการคือ

2.1 การประเมินระหว่างภาคเรียน ให้ครอบคลุมจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของรายวิชาออกมา เป็นคะแนนระหว่างภาค

2.2 การประเมินผลปลายภาค โดยประเมินผลตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่สำคัญ เมื่อสิ้นภาคเรียน

หลักการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

ในการวัดผลและประเมินผลที่จะให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ต้องอาศัยหลักการซึ่งประกอบด้วย

1. กำหนดจุดประสงค์ในการวัดให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ในการสอน พร้อมทั้งให้คำนิยามของสิ่งที่ต้องการวัดภายในขอบข่ายของ เป้าหมายการศึกษา ในรูปของพฤติกรรมผู้เรียนทั้ง 3 ด้าน (Cognitive, Affective และ Psychomotor)
2. เลือกแนวคิดและปรัชญาการวัดให้ เหมาะกับจุดประสงค์และสิ่งที่มุ่งจะวัดตามที่กำหนดไว้ในข้อ 1
3. เลือกหรือสร้าง เครื่องมือ เมื่อประเมินการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนและประสิทธิภาพของการสอน
4. ควรใช้ เทคนิคการวัดผลหลายวิธีประกอบกัน ซึ่งไม่มี เทคนิควิธีใดที่สามารถวัดได้ครบทุกด้าน เพราะ เทคนิคการวัดแต่ละประเภทมีข้อจำกัดในพฤติกรรมของผู้เรียน
5. การวัดผลเป็นการวัดทางอ้อม และสิ่งที่วัดได้ เป็นเพียงตัวอย่างของพฤติกรรม ความรู้ ทักษะ หรือ เจตคติของผู้เรียนเท่านั้น เพื่อความถูกต้องของสิ่งที่ต้องการวัด ผู้สอนจะต้อง เลือกใช้ เทคนิคหรือ เครื่องมือที่เหมาะสมหลายประเภทและวัดหลาย ๆ ครั้ง เพื่อจะได้คะแนนอย่างถูกต้อง
6. ผู้สอนควรตระหนักถึงจุด เด่นจุดด้อยของ เทคนิคหรือ เครื่องมือแต่ละประเภท เพื่อจะได้ เลือกใช้ เครื่องมือ เหล่านั้น ได้ถูกต้อง
7. การแปลความหมายของข้อมูลที่ได้หรือคะแนนตามแนวของการวัด เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงการเรียนการสอน แนวทางในการตัดสินใจอื่น ๆ เช่น เลือก บุคลากร การปรับปรุงหลักสูตร เป็นต้น

ในด้านวิชาชีพครูนั้น การวัดผลย่อมมีข้อแตกต่างไปจากวิชาสามัญโดยทั่วไป ซึ่ง ปรีชา ชาดิมาลากร (2524) ได้เสนอแนวทางสำหรับการวัดผลวิชาชีพต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. วิเคราะห์หาตัวชี้ (Indicators) เพื่อหาทราบว่าจะต้องการวัดผลทางด้านใดบ้าง โดยการนำจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมาวิเคราะห์ เพื่อให้ได้ตัวชี้ที่ถูกต้อง
2. กำหนดแนวทางในการวัดผลในแต่ละตัวชี้ หรือแต่ละข้อย่อย ซึ่งมีแนวทางในการวัดผลได้ดังนี้

2.1 ทักษะขั้นพื้นฐานในงานอาชีพ มีแนวทางในการวัดผล ดังนี้

- 1) วัดผลคุณภาพของงานกำหนด (Projects) ที่กำหนดให้นักเรียนทำ โดยควรจะวัดตลอดขั้นตอนของการทำงานชิ้นนั้น ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงขั้นสำเร็จ
- 2) วัดโดยการสอนภาคปฏิบัติ ซึ่งควรจะสอนหลาย ๆ ครั้ง เพื่อความเที่ยงตรงแน่นอนในการวัดผล

2.2 การวางแผนในการทำงาน มีแนวทางในการวัดผล ดังนี้

- 1) สร้างตารางวัดผล และให้คะแนนโดยการสังเกตของครู
- 2) วัดผลจากโครงการหรือแผนการทำงานของนักเรียน

ตามระเบียบการวัดผลการศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ (2511) ได้กำหนดวิธีวัดผลไว้หลายวิธี แล้วแต่ความเหมาะสมของด้านที่จะวัด (อ้างถึงใน บันลือ พลุทชะวัน, 2519) เช่น

1. การสังเกต เพื่อใช้ตรวจสอบพฤติกรรม นิสัย ทักษะ และ การปรับตัวของผู้เรียน
2. การสัมภาษณ์ เพื่อใช้ตรวจสอบความรู้ทั่วไป ความรู้สึกนึกคิด ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
3. การตรวจผลงาน ใช้ในการพิจารณาผลงานที่มอบให้ทำ เช่น การปฏิบัติงานผลิตสื่องานฝีมือต่าง ๆ

4. การสอบข้อเขียน เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบ ความรู้ ความเข้าใจ การวิเคราะห์และอื่น ๆ ได้หลายแง่หลายมุม

การใช้ข้อทดสอบ มี 2 แบบ คือ

ก. ข้อทดสอบแบบอัตนัยหรือเจตนาวิสัย (Subjective) เป็นข้อสอบแบบเรียงความ ให้ออกโอกาสแสดงความคิดเห็น การลำดับเหตุผลต่าง ๆ

ข. ข้อทดสอบแบบปรนัย หรือวัตถุวิสัย (Objective) เป็นข้อสอบแบบที่ถาม ได้กว้างขวาง คลุมเนื้อหาที่เรียน แต่ผู้ตอบไม่ต้องบรรยายหรือแสดงความคิดเห็น เพียงใช้ ความคิดในการเลือก ในการเติมข้อความ ซึ่งนิยมใช้กันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน

นอกจากนี้ ชัยวัฒน์ บัญพงษ์ (2522) ยังได้กล่าวถึง เครื่องมือหรือวิธีการที่ใช้ ในการประเมินผลงานวิจัยต่าง ๆ ไว้หลายวิธี เช่น

1. การสังเกต
2. การสัมภาษณ์
3. การตรวจผลงาน
4. การทดสอบ
5. การใช้สิ่งควมิตี
6. การใช้แบบสอบถาม

การใช้แบบสอบถาม สำหรับงานวิจัย หมายถึง ชุดของคำถาม ซึ่งใช้เป็น เครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล จากผู้ให้ข้อมูลโดยตรง เป็นแบบฟอร์มที่ประกอบด้วยคำถาม ที่เตรียมไว้ให้ผู้ตอบ ตอบตามหัวเรื่องที่เราต้องการ

ชัยพร วิชชาวุธ (2523) ได้แยกประเภทของแบบสอบถามไว้ 2 ประเภท คือ

1. แบบสอบถามปลายเปิด เป็นแบบสอบถามที่ประกอบด้วยคำถาม หรือ คำขอร้องให้ผู้ตอบ ๆ อย่างเสรี
2. แบบสอบถามประเภทกำหนดตัวเลือก เป็นแบบสอบถามที่มีคำถามไว้ให้เลือก ผู้ตอบจะตอบอย่าง เสรีไม่ได้ แต่จะต้องตอบตรงตามคำตอบที่ให้ไว้ มีหลายแบบ เช่น แบบเลือกตอบ (Multiple Choice) แบบประมาณค่า (Rating Scale) และแบบจัดอันดับ (Ranking)

จะเห็นได้ว่าการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน มีเทคนิคมากมาย ซึ่งผู้ใช้จะต้องรู้จักเลือกพิจารณาและนำไปใช้ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ที่มุ่งพัฒนา ทั้งผู้เรียน และผู้สอน ตลอดจนตัวหลักสูตรที่ใช้ และที่สำคัญที่สุดก็คือ ผู้ประเมินจะต้องนำผลของการประเมินไปใช้ให้เกิดคุณค่าต่อการศึกษาของชาติให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยในประเทศ

ฉัตรนภา พรหมมา และคณะ (2523) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการใช้หลักสูตรการฝึกหัดครู พุทธศักราช 2519 ของอาจารย์คณะวิชาวิทยาศาสตร์ กลุ่มวิทยาลัยครุภาคเหนือ" พบว่า การกำหนดโครงสร้างและรายวิชาในหลักสูตรไม่เหมาะสม ควรปรับปรุงหลักสูตรให้รายวิชาต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กัน ขจัดความซ้ำซ้อนให้หมดไป ปรับเนื้อหา และรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพการนำไปใช้ในปัจจุบัน และอนาคต กำหนดสัดส่วนจำนวน หน่วยกิตในกลุ่มวิชาเฉพาะเพิ่มขึ้น ให้นำหน่วยงานผู้ใช้ครู และมีประสบการณ์ในการสอน มีส่วนร่วม ในการพัฒนาหลักสูตรอย่างใกล้ชิด การจัดการเรียนการสอนมีปัญหามากในเรื่องความรู้พื้นฐาน ของผู้เรียนไม่พอ และขาดแนวการสอน ในบางรายวิชาควรมีการวางแผนการสอน จัดทำคู่มือ หรือชุดการสอน ตลอดจนบทปฏิบัติการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นไว้ใช้ร่วมกันในกลุ่ม วิทยาลัยครู ในส่วนตัวผู้เรียนควรมีการสอนก่อนเรียน และจัดให้เรียนเสริมจนถึง เกณฑ์ที่ต้องการ ในกรณีความรู้พื้นฐานไม่เพียงพอ บุคลากรมีความรู้และประสบการณ์ไม่เพียงพอ ควรส่งเสริมให้ บุคลากรได้รับการศึกษา หรืออบรมระยะสั้น และนอกจากนั้นยังขาดแคลนตำรา และวัสดุครุภัณฑ์ วิชาการ ควรมีการเก็บค่าวัสดุฝึกทุกรายวิชาที่มีการปฏิบัติ ส่งเสริมการผลิตอุปกรณ์ทุกประเภท จากวัสดุในท้องถิ่น และให้การสนับสนุนการเขียนตำรา หรือเอกสารทางวิชาการทุกรูปแบบ

ประชน แสงจักร (2525) ได้ศึกษาเรื่อง "สภาพปัจจุบันของหลักสูตร การฝึกหัดครูตามทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษาในวิทยาลัยครูส่วนกลาง" สรุปได้ว่า ในด้านความมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาวิชา การจัดการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล การบริหารหลักสูตร และการบริหารวิชาการ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครู ให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของสังคม ผลการวิจัยพบว่า สมควรปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ประชุม พงผ่าน (2526) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับ "พฤติกรรมการสอนวิชาชีพครูของอาจารย์วิทยาลัยครู ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามทรรศนะของนักศึกษา" สรุปได้ว่า อาจารย์มีพฤติกรรมการสอนวิชาชีพครู ด้านการจัดเตรียมการสอนมาก เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาได้แก่ ด้านการส่งเสริมวินัยในการเรียน และด้านการสอน เนื้อหา ส่วนพฤติกรรมการสอนที่อาจารย์ใช้อยู่ในเกณฑ์น้อย ได้แก่ ด้านการใช้อุปกรณ์ประกอบการสอน ด้านการประเมินผล การสอน และด้านการนำข้อมูลย้อนกลับ

ทัศนีย์ ศุภเมธี (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ตัวประกอบที่มีต่อประสิทธิภาพของการอบรมครูประจำ โปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพของครูสอนการประถมศึกษา ในวิทยาลัยครูกลุ่มนครหลวง" พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรวิชาเอกการประถมศึกษา มีวิชาบางวิชาเนื้อหาซับซ้อน เนื้อหาวิชาบางรายวิชายาวเกินไป เป็นหลักสูตรที่ทำให้ครูประถมศึกษาได้พัฒนาตนเอง และสามารถนำไปใช้กับนักเรียนได้

สุจรรยา สุวรรณศิริ (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "สภาพการใช้หลักสูตรคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี พุทธศักราช 2524 ในวิทยาลัยครู" พบว่า สภาพการใช้หลักสูตรคหกรรมศาสตร์ในด้านต่าง ๆ นั้น สรุปได้ว่า วิทยาลัยส่วนใหญ่ได้มีการปฏิบัติในด้านต่าง ๆ คือ ในด้านการจัดทำแผนการสอน การจัดทำเอกสารและคู่มือครู การเตรียมบุคลากร สื่อการเรียน การสอน กิจกรรมเสริมการเรียนการสอน เทคนิคและวิธีสอน และการวัดผลประเมินผลการเรียน ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ คือ งบประมาณในการดำเนินการไม่เพียงพอ ขาดแหล่งวิทยากรในท้องถิ่น อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ รวมทั้งห้องปฏิบัติการ ไม่เพียงพอกับจำนวนนักศึกษา พื้นฐานของนักศึกษาแตกต่างกัน และนักศึกษาขาดความสนใจในวิชาชีพอย่างแท้จริง

ยงยุทธ เกษสาคร (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การใช้หลักสูตรธุรกิจ การท่องเที่ยวระดับอนุปริญญาในวิทยาลัยครู" พบว่า ด้านการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน มีการจัดทำแผนการสอน แผนการสอนและเอกสารประกอบการสอน โดยอาจารย์ผู้สอนได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากวิทยาลัยในด้านบริการสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และได้รับงบประมาณด้วยในการจัดปัจจัย และสภาพต่าง ๆ เพื่อการใช้หลักสูตร ผู้บริหารวิทยาลัยส่วนใหญ่ได้สำรวจความพร้อมของอาจารย์ผู้สอน เพื่อให้รู้จักใช้หลักสูตร โดยส่งอาจารย์เข้ารับการอบรม และเชิญวิทยากรมาบรรยายเพื่อพัฒนาคุณภาพของอาจารย์ด้านจุดมุ่งหมาย และโครงสร้างของหลักสูตร ผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน

และนักศึกษา มีความเห็นสอดคล้องกันว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง เกี่ยวกับความ
 ต่อเนื่องของ เนื้อหาวิชาในหลักสูตร รวมทั้งการวัดผลและประเมินผล ผู้บริหารมีความเห็นว่า เหมาะสม
 อยู่ในระดับมาก ส่วนอาจารย์ผู้สอนและนักศึกษา มีความเห็นสอดคล้องกันว่า เหมาะสมในระดับ
 ปานกลาง

สำหรับปัญหาการใช้หลักสูตรธุรกิจการท่องเที่ยงของ ผู้บริหาร และอาจารย์ผู้สอน
 สรุปได้ดังนี้

1. ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร ผู้บริหารส่วนใหญ่ เห็นว่าปัญหาที่สำคัญที่สุด คือ
 การจัดสรรงบประมาณ ปัญหารองลงไปคือ การเตรียมอาจารย์ผู้สอน การติดต่อประสานงาน
 การเตรียมสื่อการสอน
2. ด้านการจัดทำแผนการสอน แนวการสอน และเอกสารประกอบหลักสูตร ผู้บริหาร
 ส่วนใหญ่เห็นว่า ปัญหาที่สำคัญ คือ อาจารย์ขาดความรู้และประสบการณ์ในสาขาวิชาที่สอน อาจารย์
 ผู้สอนส่วนใหญ่เห็นว่า ปัญหาสำคัญคือ ขาดเอกสารตำราเพื่อการศึกษาค้นคว้า และไม่มีเวลาในการ
 จัดทำเอกสารอย่างเพียงพอ
3. ด้านเทคนิควิธีสอน อาจารย์ส่วนใหญ่ เห็นว่าปัญหาที่สำคัญ คือ ขาดโอกาสในการ
 พัฒนาตนเอง เกี่ยวกับ เทคนิคและวิธีสอนแผนใหม่

สมศักดิ์ ศรีมาโนชญ์ (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์และติดตามผลการใช้
 หลักสูตรวิทยาลัยครู สาขาวิชาการศึกษา พุทธศักราช 2530" พบว่า ปัญหาการใช้หลักสูตรวิทยาลัย
 ครู สาขาวิชาการศึกษา พุทธศักราช 2530 ที่กลุ่มผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน และนักศึกษามีความ
 ตรงกัน คือ เป็นหลักสูตรที่มีความเหมาะสมทั้งหมวดวิชาพื้นฐาน หมวดวิชาเฉพาะ และหมวดวิชา
 เลือกเสรี ในด้านการเปิดสอนระดับปริญญาโทนั้น จากข้อเสนอแนะการใช้หลักสูตรในโปรแกรมวิชา
 ต่าง ๆ ในสาขาวิชาการศึกษา ผู้บริหาร ผู้สอนและนักศึกษามีความเห็นตรงกันว่า วิทยาลัยครูมี
 ความพร้อมทั้งอาคารสถานที่และบุคลากรเหมาะสมที่จะ เปิดสอนในระดับปริญญาโทได้

สำหรับปัญหาการใช้หลักสูตรในโปรแกรมที่เรียนนั้น นักศึกษาสายวิชาประถมศึกษา เสนอ
 ให้ผลิตบัณฑิตสายประถมให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และในด้านความ เหมาะสมของหลักสูตรวิทยาลัยครู
 สาขาวิชาการศึกษา พุทธศักราช 2530 นั้น ผู้บริหารแสดงความคิดเห็นในระดับปานกลาง ส่วนที่ให้
 ประโยชน์มาก หลักสูตรผลิตนักศึกษาได้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน เนื้อหาวิชา
 ส่วนใหญ่ส่งเสริมให้นักศึกษามีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และเป็นหลักสูตรที่นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิต
 ประจำวันได้

2.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เกรแฮม (Graham, 1960) ได้ศึกษาโปรแกรมสำหรับปริญญาชั้นสูง ใน คณะศึกษาศาสตร์ในประเทศแคนาดา ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ขอบเขตของการศึกษาทั่วไปดีแล้ว แต่รายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรจะต้องมีการแก้ไข ปรับปรุงให้ดีขึ้นกว่านี้ โดย เน้นทั้งด้านการปฏิบัติ พอ ๆ กันกับด้านเนื้อหา การกำหนดวิชาบังคับและวิชาเลือกในหลักสูตร ควรปรับปรุง เช่นกัน โดยบังคับให้เรียนวิชาอื่นบ้าง ไม่บังคับเฉพาะวิชาการศึกษาเท่านั้น การเรียนการสอนก็สามารถปรับปรุงได้โดยจัดกิจกรรม เช่น การสัมมนาในชั้น การประชุมปฏิบัติการ การศึกษานอกสถานที่

มัวร์ (Muir, 1973) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรใน วิทยาลัยชุมชนเยอรมัน : การศึกษาเฉพาะกรณี" ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การสร้างหลักสูตรในวิทยาลัย ชุมชนนั้น สร้างขึ้นจากความต้องการของท้องถิ่น โดยพัฒนาเป็นรายวิชา ผู้ที่มีบทบาท คือ ครูผู้สอน การตั้งวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้พยายามให้คลุม เนื้อหาทั้งหมด แต่เนื้อหาในหลักสูตร ทั้งวิชาเลือก และวิชาบังคับ ได้ถูกเลือกและตัดสินตามกฎหมายของรัฐ การใช้หลักสูตรมีอยู่ 2 ทาง คือ ใช้ในโรงเรียน และใช้โดยรัฐ

จากงานวิจัยที่กล่าวมาแล้วนั้น พอจะสรุปกว้าง ๆ ได้ดังนี้ คือ

1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรการฝึกหัดครู ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ความมุ่งหมายของหลักสูตรยังไม่ชัดเจนพอ เนื้อหามากเกินไป และส่วนใหญ่ซ้ำซ้อนและล้าสมัย แนวการสอนไม่ชัดเจน ขาดเครื่องมือ เครื่องใช้ ขาดอุปกรณ์การสอน งบประมาณไม่เพียงพอ ครูควรได้รับการ เพิ่มพูนประสบการณ์ด้านการสอนให้ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร
2. งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลการวิจัยพอสรุปได้ว่า วิชาบางวิชายากเกินไป บางวิชาง่ายเกินไป กิจกรรมการเรียนการสอนที่ควรจัด คือ การอภิปราย การสัมมนาในชั้น เรียนและการศึกษานอกสถานที่
3. งานวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการใช้หลักสูตร ผลการวิจัยพอสรุปได้ว่า ขาดแนว การสอนในบางวิชา ควรมีการจัดทำแผนการสอน จัดทำคู่มือและแบบฝึกปฏิบัติให้สอดคล้องกับสภาพของ ท้องถิ่น ควรส่งเสริมบุคลากรที่ได้รับการอบรมระยะสั้น ขาดตำราและวัสดุอุปกรณ์

4. นักศึกษาที่เรียนด้านการประถมศึกษา เสนอให้ผลิตบัณฑิตสายประถมศึกษา
ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น โดย เน้นที่บทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ผู้สอนที่ควร ให้ความดูแล
เอาใจใส่ด้านการ เสือกริษา เรียนให้มากยิ่งขึ้น